

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΣΩΤΗΡΙΟΥ
ἄρχοντας διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου
τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Εἰσαγωγή
στὴν Καινὴ Διαθήκη

ΕΚΔΟΣΗ Β΄

Σειρά
Θεωρία
καί
πράξη

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

«Ὡραιότερον καί ὠφελιμώτερον δέν ὑπάρχει ἀπό τό νά ἐρευνῶμεν τήν Ἁγίαν Γραφήν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τό δένδρον πού εἶναι φυτευμένον εἰς τās πηγάς μεγαλώνει καί ἀπλώνεται, οὕτω καί ἡ ψυχή ὅταν ποτίζεται μέ τὰ θεῖα νάματα τῆς Γραφῆς δίδει ὠριμον καρπόν, τήν ὀρθόδοξον πίστιν καί ὁμορφαίνει τήν ζωήν μέ τās θεαρέστους πράξεις».

Ἄρκετά καί αὐτά γιά τήν ἀνάγκη τῆς μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ «Κανών» τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Πολλοί εὐσεβεῖς χριστιανοί θέλοντας νά κηρύξουν καί αὐτοί τό Χριστό, τόσο μέ τόν προφορικό λόγο, ὅσο καί μέ τό γραπτό, ἔγραψαν βιβλία κατ' ἀπομίμηση τῶν Εὐαγγελίων καί τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἢ ἄλλων Ἀποστόλων καί γιά νά δώσουν σ' αὐτά μεγαλύτερο κύρος, ἔβαζαν ψεύτικους τίτλους, ὅπως π.χ. «τό κατά Πέτρον Εὐαγγέλιον» ἢ «Πράξεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου» ἢ «Ἐπιστολή Βαρνάβα» ἢ ἄλλους παρόμοιους τίτλους, ἐνῶ ἦταν γνωστό, ὅτι οὔτε ὁ Πέτρος ἔγραψε Εὐαγγέλιο, οὔτε ὁ Βαρνάβας ἐπιστολή. Τό ἴδιο ἔκαναν καί οἱ αἱρετικοί γιά νά παραπλανήσουν τούς χριστιανοὺς καί νά διαδώσουν εὐκολώτερα τίς ἐσφαλμένες διδασκαλίες τους. Αὐτά εἶναι τὰ λεγόμενα «νόθα» ἢ

«ἀπόκρυφα» ἢ «ψευδεπίγραφα» βιβλία.

Ἡ Ἐκκλησία, ἀπό πολύ νωρίς, βρέθηκε στήν ἀνάγκη νά ξεχωρίσει τὰ νόθα αὐτά βιβλία ἀπό τὰ γνήσια καί πραγματικά θεόπνευστα. Γιά τήν ἐξακρίβωση τῆς γνησιότητος τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, σάν πρῶτο ὄρο ἡ Ἐκκλησία ἔθεσε τήν ἀποστολική προέλευση καί κατά συνέπεια τή θεοπνευστία τους. Ἐπίσης ἀπό τό περιεχόμενο τῶν βιβλίων καί ἀπό τίς μαρτυρίες τῶν συγχρόνων καί ἀπό ἄλλους λόγους, ξεχώρισε τὰ γνήσια ἀπό τὰ νόθα. Ἔτσι κράτησε τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, τίς δεκατέσσερις ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τίς ἐπτὰ λεγόμενες καθολικές ἐπιστολές καί τήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Γι' αὐτά τὰ βιβλία ὑπῆρχε τό ἀναμφισβήτητο κριτήριον, ὅτι τὰ γνώριζε σάν γνήσια ὅλη ἡ Ἐκκλησία καί ὄχι οἱ χριστιανοί μιᾶς μόνο περιοχῆς, δηλαδή τὰ δεχότανε σάν γνήσια «ἡ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας». Καί ὅταν λέμε Παράδοση ἢ Ἱερά ἢ Ἐκκλησιαστική Παράδοση ἐννοοῦμε «ὄ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καί ὑπό πάντων ἐπιστεύθη». Καί πραγματικά, γιά τὰ Εὐαγγέλια, τίς Ἐπιστολές καί τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καί τήν Ἀποκάλυψη δέν ὑπῆρχε καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἦταν γνήσια. Ὅταν γράφηκαν αὐτά καί διαδίδονταν ἀπό πόλη σέ πόλη, ἀπό Ἐκκλησία σέ Ἐκκλησία, ζοῦσαν ἀκόμα χριστιανοί οἱ

ὅποιοι γνώριζαν τούς Ἀποστόλους πού τά ἔγραψαν.

Μέ ἀνάλογη προσοχή παρέλαβε ἡ Ἐκκλησία σάν θεόπνευστα καί τά σαράντα ἐννέα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καί μάλιστα μέ τή διάκριση πού τά εἶχαν οἱ Ἑβραῖοι σέ «Πρωτοκανονικά» καί «Δευτεροκανονικά».

Ὅλα αὐτά τά βιβλία πού ξεχώρισε καί κράτησε ἡ Ἐκκλησία σάν γνήσια καί κανονικά, τά κατέγραψε καί τά κατέταξε σέ ἐπίσημο κατάλογο πού τόν ὀνόμασε Κανόνα. Σύμφωνα μέ τά παραπάνω, ὅταν λέμε σήμερα «Κανών» τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐννοοῦμε «τό σύνολον τῶν ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεοπνευστων καί ὡς ταμείου τῆς θείας Ἀποκαλύψεως θεωρουμένων ἱερῶν βιβλίων».

Ἡ διάδοση τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Οἱ ἐχθροί τοῦ Χριστιανισμοῦ ἰδιαίτερος πολέμησαν τήν Ἁγία Γραφή. Χρησιμοποίησαν τήν ἀρθρογραφία, τήν προπαγάνδα, τήν εἰρωνεία, τή συκοφαντία, τή διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας τῶν Εὐαγγελίων, τήν ἀπειλή τοῦ νόμου καί τῆ βία. Καί ὅμως ὅλες οἱ προσπάθειες αὐτές ἀπέτυχαν.

Ἡ Ἁγία Γραφή τυπώνεται καί κυκλοφορεῖ ὅσο κανένα ἄλλο βιβλίο στόν κόσμο.

Ἀπό μιά στατιστική τοῦ 1932 πληροφοροῦμαστε ὅτι τότε ὅλα τά βιβλία, πού κυκλοφοροῦσαν στήν Ἀγγλία, φιλοσοφικά, κοινωνιολογικά, φιλολογικά, ποιητικά, ἱστορικά, μυθιστορήματα κ.λπ., ἔφθναν τόν ἀριθμό 3.873.675 ἀντιτύπων. Ἐνῶ, μόνο ἡ Βιβλική Ἐταιρεία τοῦ Λονδίνου εἶχε κυκλοφορήσει τό ἔτος 1930 12.175.292 ἀντίτυπα Ἁγίας Γραφῆς.

Διάφορες ἐκδοτικές Ἐταιρεῖες κατά τά ἔτη 1936, 1937 ἔθεσαν σέ κυκλοφορία σ' ὅλο τόν κόσμο 24.500.000 ἀντίτυπα Ἁγίας Γραφῆς.

Σύμφωνα μέ τά τελευταῖα στατιστικά στοιχεία τῶν Βιβλικῶν Ἐταιρειῶν, ἡ Καινή Διαθήκη τυπώνεται καί κυκλοφορεῖ σέ 726 γλώσσες καί διαλέκτους. Ὀλόκληρη ἡ Ἁγία Γραφή σέ 318 γλώσσες καί διαλέκτους, καί ὀρισμένα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς σέ 902 γλώσσες καί διαλέκτους.

Οἱ Ἠνωμένες Βιβλικές Ἐταιρεῖες τό 1990 κυκλοφόρησαν σ' ὅλο τόν κόσμο 16.234.259 ἀντίτυπα Ἁγίας Γραφῆς, 12.205.802 Καινῆς Διαθήκης καί 610.819.788 τμημάτων Ἁγίας Γραφῆς.

Σήμερα στή Σοβιετική Ἐνωση γιά πρώτη φορά μετά τό 1917 κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα ἡ Ἁγία Γραφή. Τό κρατικό τυπογραφεῖο στήν Πετρούπολη τύπωσε 100.000 ἀντίτυπα Ἁγίας

Γραφῆς, ἐνῶ ἐτοιμάζεται ἄλλη ἔκδοση 210.000 ἀντιτύπων Ἀγίας Γραφῆς.

Ἡ διάδοση τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἠθικῆς. Ἀποτελεῖ τό πλέον παρήγορο φαινόμενο γιά ἓνα καλύτερο μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀποτελεῖ θαῦμα ἡ ἄλματική διάδοση τῆς Γραφῆς, παρά τίς ἀντιδράσεις τῶν ἀπίστων πού καί σήμερα ἐκδηλώνονται μέ διάφορα ἔντυπα. Θαῦμα πού φανερώνει ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή ἔχει τή θεία Χάρη νά προχωρεῖ στή θριαμβευτική καί σωτήρια πορεία της.

Ὁ ἄπιστος Βολταίρος εἶχε τή γνώμη καί τήν διεκήρυττε, ὅτι τό Εὐαγγέλιο, ἔπειτα ἀπό πενήντα χρόνια θά ὑπῆρχε μόνο στά Μουσεῖα, σάν ἀρχαιολογικό ἀντικείμενο. Ἀλλά ἡ προφητεία του διαψεύσθηκε κατά τόν πανηγυρικώτερο τρόπο, ὅπως καί ὅλες οἱ προφητεῖες καί προσδοκίες τῶν ἀπίστων. Δέν πέρασαν ὄχι μόνο πενήντα, ἀλλά ἑκατόν ὀγδόντα χρόνια ἀπό τό θάνατό του καί τό Εὐαγγέλιο ὄχι μόνο δέν ἐξαφανίστηκε, ἀλλά κατέχει τήν πρώτη θέση μέ ἀσύγκριτο ρεκόρ κυκλοφορίας μεταξύ ὄλων τῶν ἄλλων βιβλίων.

Αὐτό πού εἶπε ὁ Κύριος, ὅτι τό Εὐαγγέλιο «κηρυχθήσεται πάση τῇ κτίσει» (Ματθ. ιστ' 15) γίνεται πραγματικότητα μπροστά στήν ὁποία γελοιοποιοῦνται οἱ προφητεῖες καί προσδοκίες τῶν ἀπίστων.

Τά βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Α' ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Γένεσις	26. Σοφία Σολομώντος
2. Ἐξοδος	27. Σοφία Σειράχ
3. Λευϊτικόν	28. Ὡσηέ
4. Ἀριθμοί	29. Ἀμώς
5. Δευτερονόμιον	30. Μιχαίας
6. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ	31. Ἰωήλ
7. Κριταί	32. Ὁβδιού
8. Ρούθ	33. Ἰωνᾶς
9. Βασιλειῶν Α'	34. Ναούμ
10. Βασιλειῶν Β'	35. Ἀββακούμ
11. Βασιλειῶν Γ'	36. Σοφονίας
12. Βασιλειῶν Δ'	37. Ἀγγαῖος
13. Παραλειπομένων Α'	38. Ζαχαρίας
14. Παραλειπομένων Β'	39. Μαλαχίας
15. Ἑσδρας Α'	40. Ἡσαΐας
16. Ἑσδρας Β'	41. Ἰερεμίας
17. Νεεμίας	42. Βαρούχ
18. Τωβίτ	43. Θρηνοὶ Ἰερεμίου
19. Ἰουδίθ	44. Ἐπιστολή Ἰερεμίου
20. Ἑσθήρ	45. Ἰεζεκιήλ
21. Ἰώβ	46. Δανιήλ
22. Ψαλμοί	47. Μακκαβαίων Α'
23. Παροιμιαὶ Σολομώντος	48. Μακκαβαίων Β'
24. Ἐκκλησιαστής	49. Μακκαβαίων Γ'
25. Ἶσμα Ἶσμάτων	

Β' ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον
2. Τό κατά Μάρκον Εὐαγγέλιον
3. Τό κατά Λουκᾶν Εὐαγγέλιον
4. Τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον
5. Πράξεις τῶν Ἀποστόλων
6. Ἡ πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολή
7. Ἡ πρὸς Κορινθίους Α' Ἐπιστολή
8. Ἡ πρὸς Κορινθίους Β' Ἐπιστολή
9. Ἡ πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολή
10. Ἡ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολή
11. Ἡ πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή
12. Ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολή
13. Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α' Ἐπιστολή
14. Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β' Ἐπιστολή
15. Ἡ πρὸς Τιμόθεον Α' Ἐπιστολή
16. Ἡ πρὸς Τιμόθεον Β' Ἐπιστολή
17. Ἡ πρὸς Τίτον Ἐπιστολή
18. Ἡ πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολή
19. Ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή
20. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰακώβου
21. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Πέτρου Α'
22. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Πέτρου Β'
23. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰωάννου Α'
24. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰωάννου Β'
25. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰωάννου Γ'
26. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολή Ἰούδα
27. Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου

**Κατάταξη τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς
κατὰ τὸ περιεχόμενό τους****Α' ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ****Ἱστορικά βιβλία**

1. Γένεσις	13. Παραλειπομένων Α'
2. Ἑξοδος	14. Παραλειπομένων Β'
3. Λευϊτικόν	15. Ἑσδρας Α'
4. Ἀριθμοί	16. Ἑσδρας Β'
5. Δευτερονόμιον	17. Νεεμίας
6. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ	18. Ἑσθήρ
7. Κριταί	19. Τωβίτ
8. Ρούθ	20. Ἰουδίθ
9. Βασιλειῶν Α'	21. Μακκαβαίων Α'
10. Βασιλειῶν Β'	22. Μακκαβαίων Β'
11. Βασιλειῶν Γ'	23. Μακκαβαίων Γ'
12. Βασιλειῶν Δ'	

Ποιητικά - Διδακτικά βιβλία

1. Ψαλμοί	5. Ἐκκλησιαστής
2. Ἰώβ	6. Σοφία Σειράχ
3. Παροιμιαὶ Σολομώντος	7. Σοφία Σολομώντος
4. Ἄσμα Ἄσμάτων	

Προφητικά βιβλία

1. Ήσαϊας	11. Ίωήλ
2. Ίερεμίας	12. Όβδιού
3. Βαρούχ	13. Ίωνᾶς
4. Θρηνοι Ίερεμίου	14. Ναούμ
5. Ήπιστολή Ίερεμίου	15. Ἀββακούμ
6. Ίεζεκιήλ	16. Σοφονίας
7. Δανιήλ	17. Ἀγγαίος
8. Ωσηέ	18. Ζαχαρίας
9. Ἀμώς	19. Μαλαχίας
10. Μιχαίας	

Β' ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ**Ίστορικά βιβλία**

1. Τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον
2. Τό κατά Μᾶρκον Εὐαγγέλιον
3. Τό κατά Λουκᾶν Εὐαγγέλιον
4. Τό κατά Ίωάννην Εὐαγγέλιον
5. Πράξεις τῶν Ἀποστόλων

Διδακτικά βιβλία

1. Ἡ πρός Ρωμαίους Ἐπιστολή
2. Ἡ πρός Κορινθίους Α' Ἐπιστολή
3. Ἡ πρός Κορινθίους Β' Ἐπιστολή
4. Ἡ πρός Γαλάτας Ἐπιστολή
5. Ἡ πρός Ἐφεσίους Ἐπιστολή
6. Ἡ πρός Φιλιπησίους Ἐπιστολή
7. Ἡ πρός Κολοσσαεῖς Ἐπιστολή

8. Ἡ πρός Θεσσαλονικεῖς Α' Ἐπιστολή
9. Ἡ πρός Θεσσαλονικεῖς Β' Ἐπιστολή
10. Ἡ πρός Τιμόθεον Α' Ἐπιστολή
11. Ἡ πρός Τιμόθεον Β' Ἐπιστολή
12. Ἡ πρός Τίτον Ἐπιστολή
13. Ἡ πρός Φιλήμονα Ἐπιστολή
14. Ἡ πρός Ἑβραίους Ἐπιστολή
15. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Ἰακώβου
16. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Πέτρου Α'
17. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Πέτρου Β'
18. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Ἰωάννου Α'
19. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Ἰωάννου Β'
20. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Ἰωάννου Γ'
21. Ἡ Καθολική Ἐπιστολή Ἰούδα

Προφητικό βιβλίον

1. Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου

τό ὀνομάζει «λόγον σωτηρίας». Καί εὕρισκόμενος στήν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας κηρῦττει ὅτι «ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη» (Πράξ. ιγ' 26).

Καί ἀκριβῶς, σκοπός τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι νά φέρει στόν ἄνθρωπο τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία.

Ἡ θεοπνευστία τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

Στόν πιστό μελετητή τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί ἰδιαίτερα τῆς Καινῆς Διαθήκης δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά γίνει λόγος γιά τή θεοπνευστία τῶν βιβλίων τῆς, διότι εἶναι τόσο φανερή, ὥστε ὁ εἰλικρινῆς ἀναγνώστης νά ἐπαναλαμβάνει ἐκεῖνο πού ἔλεγε μέ ἀπόλυτο θαυμασμό ὅσοι ἄκουγαν τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ὅτι «οὐδέποτε ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος».

Ἄλλωστε ὑπάρχουν ρητές βεβαιώσεις τοῦ Κυρίου, ὅτι Ἐκεῖνος θά ἐνέπνεε τοὺς Ἀποστόλους στό ἔργο τους. Ἔτσι ὑπάρχει ἡ ἐνθαρρυντική δήλωση τοῦ Κυρίου στοὺς Ἀποστόλους, «θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μή προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γάρ δώσω ὑμῖν στόμα καί σοφίαν, ἧ οὐ δυνήσονται ἀντιπεῖν οὐδέ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν» (Λουκ. κα' 14-15). Ἐπίσης ὑπόσχεται

ὅτι θά στείλει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τό ὁποῖο, ὅπως λέγει στοὺς Ἀποστόλους, «διδάξει ὑμᾶς πάντα καί ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν, καί ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» (Μάρκ. ε' 29).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος βεβαιώνει ὅτι «τό Εὐαγγέλιον τό εὐαγγελισθέν ὑπ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι κατά ἄνθρωπον, οὐδέ ἐγὼ παρά ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλά δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. α' 11-12). Ἐπίσης μᾶς βεβαιώνει ὅτι «πᾶσα Γραφή θεόπνευστος καί ὠφέλιμος πρός διδασκαλίαν» (Β' Τιμ. γ' 16).

Τήν ἴδια πεποίθηση ἐκφράζει καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὅταν γράφει, «οὐ γάρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτέ προφητεία, ἀλλ' ὑπό Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι» (Β' Πέτρ. α' 21).

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ὅτι, ἐνῶ σέ πολλές περιπτώσεις ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐμφανίζει τό κήρυγμά του ὡς λόγο Θεοῦ ἢ «κατ' ἐπιταγήν Θεοῦ», μέ εἰλικρίνεια καί εὐθύτητα κάμει διάκριση τῶν δικῶν του σκέψεων, γιά νά μή δώσει καί στίς δικές του γνώμες τό κύρος τῶν κατ' ἔμπνευση καί κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ διδασκαλιῶν ἢ γραφομένων στίς ἐπιστολές του. Λέγει π.χ. «Τοῦτο δέ λέγω κατὰ συγγνώμην οὐ κατ' ἐπιταγήν», ὅπως καί, «τοῖς λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ Κύριος» (Α'

Κορ. ζ' 6-25). Αὐτή ἡ διάκριση μεταξύ τῶν κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ λεγομένων καί τῶν δικῶν του γνωμῶν, ἀποτελεῖ μαρτυρία ἀναμφισβήτητη ὅτι εἶχε τήν ἀπό Θεοῦ ἔμπνευση.

Ὅσο γιά τόν χαρακτήρα τῆς θεοπνευστίας πρέπει νά γνωρίζομε ὅτι, λέγοντες θεοπνευστία ἐννοοῦμε τήν ἔμπνευση τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία φανερώνει στό συγγραφέα τήν ἀλήθεια, τόν ἐμπνέει, τόν φωτίζει, τόν ὁδηγεῖ στό νά μεταδώσει στους ἀνθρώπους, κατά τρόπο ἀλάνθαστο, αὐτό πού τόν φώτισε ὁ Θεός νά πει ἢ νά γράψει, ἀλλά τόν ἀφήνει ἐλεύθερο ὡς πρός τό ὕφος, τήν ἔκφραση, τή γλώσσα, πού θά χρησιμοποιήσει.

Δέν πρέπει, λοιπόν, νά νομίζομε ὅτι ὁ Θεός χρησιμοποίησε τούς συγγραφείς τῆς Καινῆς Διαθήκης σάν ἄβουλα ὄντα, σάν πληκτρα γραφομηχανῆς, οὔτε ὅτι οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ἀνθρώποι ἔρχονταν σέ ἔκσταση καί χωρίς νά αἰσθάνονται κατέγραφαν αὐτά πού ὁ Θεός ἤθελε νά γράψουν.

Τό Ἅγιο Πνεῦμα τούς ἐνέπνεε, φώτιζε, καθοδηγοῦσε, ὥστε νά γράψουν τήν ἀλήθεια, τή θέληση τοῦ Θεοῦ, ἀφήνοντάς τους νά ἐκφραστοῦν ἀνάλογα μέ τήν περίσταση, ἀνάλογα μέ τούς ἀνθρώπους στους ὁποίους ἀπευθύνονταν καί ἀνάλογα μέ τή δική τους προσωπικότητα. Γιά τοῦτο κάθε βιβλίο τῆς Καινῆς

Διαθήκης φέρει τό ιδιαίτερο προσωπικό ὕφος τοῦ συγγραφέα του.

Εἶναι ἐλεύθερος π.χ. ὁ συγγραφέας νά γράψει στή γλώσσα τῆς προτιμήσεώς του, γιατί καί τότε ὑπῆρχε διαφορά στή γλώσσα. Ἐπίσης εἶναι ἐλεύθερος νά γράψει ὅ,τι νομίζει πῶς θά ὠφελήσει περισσότερο. Ὁ ἕνας Εὐαγγελιστής π.χ. γράφει περισσότερες παραβολές, ὁ ἄλλος περισσότερα θαύματα, ὁ Ἰωάννης γράφει ὅ,τι δέν ἔγραψαν οἱ ἄλλοι. Οἱ τρεῖς πρῶτοι Εὐαγγελιστές ἀσχολοῦνται μέ τήν ἱστορία τοῦ Κυρίου ὅπως ἐμφανίστηκε στή γῆ σάν ἄνθρωπος καί καταλήγουν στή θεότητά του. Ὁ Ἰωάννης, περισσότερο θεωρητικός, «πνευματικώτερος», τονίζει περισσότερο τή θεότητα τοῦ Κυρίου, χωρίς βέβαια νά παραλείπει καί τήν ἐξιστόρηση τῆς ἐπί γῆς παρουσίας του. Ἀκόμα καί ὁ ἴδιος Ἀπόστολος σέ ἕνα βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης γράφει κάπως διαφορετικά ἀπό ὅ,τι γράφει σέ ἄλλο βιβλίο, καί ἔχει παρά τή θεοπνευστία, αὐτή τήν ἐλευθερία, γιατί ἀπευθύνεται σέ ιδιαίτερο ἀναγνωστικό κοινό. Π.χ. ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἄλλα ἔπρεπε νά γράψει στήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολή καί ἄλλα στήν πρός Κορινθίους.

Σχετικά μέ τή θεοπνευστία γράφει ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης· «τό θεῖον Πνεῦμα δέν ὑπηγόρευε τάς ἱεράς Γραφάς, καθώς ὑπαγορεύουσιν εἰς τόν γραμματέα λέξιν πρός λέξιν. Ἐνέβαλεν

εἰς τὴν ψυχὴν των τούς ζωηρούς τύπους τῶν πραγμάτων ὅπου ἔμελλον νά διδάξουν, εἰς τρόπον ὥστε νά μή δύνανται νά ἀπατηθοῦν. Ἡ τοιαύτη ἔμπνευσις περιορίζετο εἰς τὰς θείας ἀληθείας, οἱ δέ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἐδημοσίευσαν ἅπαντα κατὰ τὸν τρόπον του ἑκάστος».

Δέν εἶναι ἀνάγκη νά γράψομε περισσότερα γιά τὴ θεοπνευστία. Τά περισσότερα καί καλύτερα θά μᾶς τὰ δώσει ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, διότι ἡ θεοπνευστία στίς σελίδες της ἐμφανίζεται καί διαλάμπει.

Ἡ γνησιότητα τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ὅταν μιλοῦμε γιά γνησιότητα βιβλίων, ἐννοοῦμε ὅτι τὰ βιβλία αὐτά εἶναι γνήσια ἔργα ἐκείνων πού πιστεύομε ὅτι τὰ ἔγραψαν καί ὅτι ἔφθασαν στά χέρια μας ἀνόθευτα.

Γιά τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης δέν ὑπάρχει οὔτε ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἔργα τῶν Εὐαγγελιστῶν καί Ἀποστόλων. Γράφηκαν καί διαδόθηκαν ἐνῶ ἀκόμα ζοῦσαν πολλοὶ ἀπὸ τούς ἀκροατές τῶν Εὐαγγελιστῶν καί Ἀποστόλων, πού ἦταν αὐτόπτες καί αὐτήκοοι μάρτυρες τοῦ προφορικοῦ κηρύγματος καί τῶν θαυμάτων τους. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας γνώριζαν

ποιοὶ ἔγραψαν καί τί ἔγραψαν, καί μιλοῦσαν γιά τὴ γνησιότητα τῶν βιβλίων πού κρατοῦσαν μέ ἀπόλυτο σεβασμό, σάν ἱερὴ παρακαταθήκη στά χέρια τους.

Ἐκτός αὐτοῦ ἔχομε τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα, ὅτι τὰ ἱερά αὐτά κείμενα διατηρήθηκαν ὅπως τὰ ἔγραψαν οἱ ἅγιοι συγγραφεῖς τους. Ἀποδεικνύεται τοῦτο ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονες πού βεβαιώνουν ὅτι τὸ σημερινὸ κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς πού ἔγραψαν τὰ χέρια τῶν Εὐαγγελιστῶν καί τῶν Ἀποστόλων. Ἐξ ἄλλου τὸ πλῆθος τῶν ἀρχαίων χειρογράφων πού ὑπάρχουν ἐμφανίζει μιὰ συμφωνία, πού ἐγγυᾶται καί ἐπισφραγίζει τὴ γνησιότητα τῶν κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἄν βρεθεῖ διαφορὰ μιᾶς λέξεως μέσα σέ χίλιες λέξεις, αὐτὴ δέν εἶναι ἱκανὴ νά ἀλλάξει τὴν ἔννοια τοῦ κειμένου.

Ἐχουν μελετηθεῖ 4.000 περίπου ἀρχαῖα χειρόγραφα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀπὸ αὐτά ὑπάρχουν μερικὰ ἀνυπολόγιστης ἀξίας. Εἶναι γραμμένα σέ δέρματα μέ κεφαλαῖα γράμματα. Ὅλα αὐτά φυλάσσονται καί συντηροῦνται μέ μεγάλη προσοχὴ καί ἐπιστημονικὴ ἐπιμέλεια. Τά σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτά εἶναι:

Ὁ Σιναῖτικὸς Κώδικας. Εἶναι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνα γραμμένος σέ δέρμα ἀντιλόπτης. Πιστεύεται ὅτι γράφηκε κατ' ἐντολὴν τοῦ Μ.

ΜΕΡΟΣ Γ΄ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Ἡ ὀνομασία: Τά τέσσερα πρῶτα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, πού ἔγραψαν οἱ Εὐαγγελιστές Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκάς καί Ἰωάννης, ὀνομάζονται Εὐαγγέλια.

Ἡ λέξη «Εὐαγγέλιο» σημαίνει καλή ἀγγελία, χαρμόσυνο ἄγγελμα. Μέ αὐτή τήν ἔννοια χρησιμοποιεῖ τό ρῆμα «εὐαγγελίζομαι» ὁ Ἅγγελος, πού φέρνει στούς ποιμένες τῆς Βηθλεέμ τήν εἶδηση, ὅτι γεννήθηκε ὁ Σωτήρας τοῦ κόσμου. «Ἴδού, λέγει, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαράν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντί τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ». Μέ τήν ἴδια ἔννοια χρησιμοποιεῖ τή λέξη ὁ Κύριος, ὅταν λέγει, «εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με» (Λουκ. δ' 18).

Ὁ Κύριος ὀνόμασε «Εὐαγγέλιον» τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματός του, ὅταν ἔλεγε, «κηρυχθήσεται τό Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας

ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη» (Ματθ. κδ' 14). Ἀλλά καί οἱ Ἀπόστολοι τήν ἴδια λέξη χρησιμοποιοῦσαν γιά νά δηλώσουν τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματός τους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει π.χ., «τό Εὐαγγέλιον τό εὐαγγελισθέν ὑπ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι κατά ἄνθρωπον» (Γαλ. α' 11), δηλώνοντας ἔτσι καί τή θεία προέλευση τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος.

Καί, βέβαια, γιά τό ἀνθρώπινο γένος δέν ὑπῆρξε, οὔτε θά ὑπάρξει περισσότερο χαρούμενη ἀγγελία ἀπό τήν ἐν Χριστῷ Σωτηρία, πού ἐξιστοροῦν καί μεταδίδουν στόν κόσμο τά τέσσερα Εὐαγγέλια. Αὐτά ἐξιστοροῦν τόν Εὐαγγελισμό, τήν ἐνανθρώπιση, τή θεία διδασκαλία, τά θαύματα τοῦ Κυρίου. Αὐτά ἐμφανίζουν τήν ἀγιότητα τῆς ζωῆς του, τή σταυρική θυσία, τήν Ἀνάσταση καί Ἀνάληψη καί ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο. Αὐτά δίνουν καί τήν καλή, τήν χαροποιό ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου γιά τήν αἰώνια ζωή καί μακαριότητα στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον

Ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος: Ὁ Ματθαῖος εἶναι ἓνας ἀπό τούς δώδεκα Ἀποστόλους. Ὅπως μᾶς πληροφοροῦν τά Εὐαγγέλια, ὁ Ματθαῖος, γιός τοῦ Ἀλφαίου, ἦταν τελώνης τό ἐπάγγελμα καί ὀνομαζότανε Λευί. Ζοῦσε

στήν Καπερναούμ, ὅπου ἔξω ἀπό τό τελωνεῖο πού εἰσέπρατε τούς φόρους, τόν εἶδε ὁ Κύριος. «Καί ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευῖν καθήμενον ἐπί τό τελώνειον καί εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι». Τήν ἴδια στιγμή ὁ Λευῖ δέχτηκε τήν πρόσκληση τοῦ Κυρίου «καί καταλιπὼν ἅπαντα ἀναστάς (ἀφοῦ σηκώθηκε) ἠκολούθησεν αὐτῷ». Τήν ἴδια μέρα δέχτηκε στό σπίτι του τόν Κύριο καί παρέθεσε γεῦμα στό ὁποῖο ἔλαβαν μέρος, ἐκτός τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων, πολλοί ἄλλοι τελῶνες φίλοι τοῦ Λευῖ. Αὐτό ἔδωσε ἀφορμή στοὺς Γραμματεῖς καί Φαρισαίους νά σχολιάσουν τόν Κύριο, ὅτι «μετά τελωνῶν καί ἀμαρτωλῶν ἐσθίει», καί τότε ἔλαβαν ἀπό τόν Κύριο τήν ἀπάντηση: «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες (οἱ ὑγιεῖς) ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, οὐ γάρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλά ἀμαρτωλοῦς εἰς μετάνοιαν» (Ματθ. θ' 12).

Ὁ Λευῖ, τόν ὁποῖο ὁ Κύριος μετονόμασε Ματθαῖο, ὄνομα πού σημαίνει Θεοδώρητος, ἔγινε μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ καί ἀξιώθηκε νά γράψει τό Εὐαγγέλιο πού φέρει τό ὄνομά του.

Ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος παρέμεινε καί μετά τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου στό Ἱεροσόλυμα. Κήρυττε σάν Ἰουδαῖος πρὸς τούς Ἰουδαίους καί ζοῦσε κατά τήν παράδοση ἀσκητική ζωὴ τρώγοντας μόνο καρπούς καί χόρτα.

Ἐπάρχει παράδοση, ὅτι γιά ἓνα διάστημα ἐγκατέλειψε τήν Παλαιστίνη καί κήρυξε τό Εὐαγγέλιο στοὺς Πάρθους καί Αἰθίοπες. Πέθανε μέ μαρτυρικό θάνατο. Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τή μνήμη του στίς 16 Νοεμβρίου.

Ἡ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου: Τῆ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου ἀναγνωρίζουν ὅλοι οἱ παλαιοὶ καί νέοι ἐρευνητές. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀπὸ τούς πρώτους ἐκείνους χρόνους ἀναφέρουν στά βιβλία τους χωρία τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.

Πότε ἔγραψε ὁ Ματθαῖος τό Εὐαγγέλιο: Τό κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, χρονολογικά εἶναι τό πρῶτο ἀπὸ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Ὁ Ματθαῖος ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο μεταξύ τῶν ἐτῶν 42–65 μ.Χ. Τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, πού μᾶς δίνει πολλές μαρτυρίες γιά τήν ἀρχαιότητά του.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ Ματθαῖος ὡς Ἑβραῖος ἀπευθύνει τό Εὐαγγέλιό του, κυρίως, στοὺς Ἑβραίους μέ σκοπὸ νά ἀποδείξει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας, Ἰουδαῖος καί αὐτός, ὡς ἄνθρωπος, γιά τόν ὁποῖο ἔγραφαν οἱ προφῆτες προφητεύοντας τόν ἐρχομὸ του καί τό ἔργο του. Γιά τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Ματθαῖος παραθέτει τὰ χωρία τῶν προφητῶν, πού ἀναφέρονται σέ διάφορα ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καί

ἐπαναλαμβάνει πολλές φορές τίς λέξεις «ἵνα πληρωθῆ τό ρηθέν».

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει σχετικά: «διὰ τοῦτο ὁ Ματθαῖος εἶπε Ἑβραίοις γράφων, οὐδέν πλέον ἐζήτησε δεῖξαι ἢ ὅτι ἀπό Ἀβραάμ καί Δαυίδ ἦν ὁ Χριστός». Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου ἀποτελεῖ ἀποστομωτική ἀπάντηση σ' ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους πού κατηγοροῦσαν τοὺς ἄλλους ὁμοεθνεῖς τους ὅτι ἐγκατέλειψαν τήν πίστη τῶν πατέρων τους καί πίστευσαν στόν Χριστό.

Ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος, παρ' ὅλο ὅτι ἀπευθύνεται σέ Ἰουδαίους καί συνδέει μέ ἀριστοτεχνικό τρόπο τήν Παλαιά μέ τήν Καινή Διαθήκη, ὅμως δέν περιορίζει τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί τή σωτηρία στά στενά ὄρια τοῦ ἰουδαϊκοῦ χώρου καί τῶν ἰουδαϊκῶν ἀντιλήψεων, ἀλλά ἐπισφραγίζει τό Εὐαγγέλιό του μέ τό κήρυγμα τῆς παγκοσμιότητας τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, σύμφωνα μέ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου «πορευθέντες μαθητεῦσατε πάντα τά ἔθνη...» (Ματθ. κη' 19).

Ἡ γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου: Γιά τή γλώσσα στήν ὁποία γράφηκε τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο ὑπάρχει μία σημαντική πληροφορία τοῦ τότε ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας Παπία, μαθητῆ τοῦ ἀποστόλου καί

εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη (140 μ.Χ.), κατά τήν ὁποία «Ματθαῖος μέν οὖν τῇ ἑβραϊδι διαλέκτῳ τά λόγια συνεγράψατο, ἠρμήνευσε δέ αὐτά ὡς ἦν ἱκανός ἕκαστος». Ἡ ἑβραϊκή γλώσσα πού ἀναφέρει ὁ Παπίας εἶναι ἡ Ἀραμαϊκή (νεώτερη ἑβραϊκή) πού μιλοῦσαν τότε οἱ Ἰσραηλίτες.

Παρά τή σημαντική αὐτή μαρτυρία τοῦ Παπία, τό σημερινό ἑλληνικό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου δέν προέρχεται ἀπό μετάφραση ἀπό τά ἑβραϊκά στά ἑλληνικά, πράγμα πού φαίνεται ἀπό πολλοὺς λόγους. Ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἴδιος ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος ἔγραψε ἀργότερα τό Εὐαγγέλιό του καί στήν ἑλληνική γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν Ἰουδαίων, πού κατοικοῦσαν σέ ἑλληνικές χώρες καί μιλοῦσαν τήν ἑλληνική, ἀλλά καί γενικά γιά τοὺς ἐξ ἔθνῶν χριστιανούς.

Τόπος συγγραφῆς: Τόπος συγγραφῆς τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου εἶναι ὀπωσδήποτε ἡ Παλαιστίνη.

Περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου: Τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο ἀρχίζει μέ τή γενεαλογία ἀπό τόν Ἀβραάμ, γιά νά καταλήξει στή γέννηση τοῦ Κυρίου. Στή συνέχεια ἀναφέρει τά σχετικά μέ τή γέννηση τοῦ Προδρόμου Ἰωάννη, τή βάπτισμα τοῦ Κυρίου, καί τοὺς

πειρασμούς του στήν ἔρημο. Ἀπό τό δ' μέχρι τό ι' κεφάλαιο, περιγράφει τή δράση τοῦ Κυρίου στή Γαλιλαία. Στά κεφ. ια' μέχρι ιγ' τήν ἀντίδραση τῶν Φαρισαίων. Στά κεφάλαια ιδ' μέχρι καί στίχο 12 τοῦ ιστ' κεφαλαίου περιγράφεται ἡ ἐκτός τῆς Γαλιλαίας δράση τοῦ Κυρίου. Στό ιζ' ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου καί στή συνέχεια, μέχρι τό κ' κεφάλαιο, ὑπάρχουν διηγήσεις παραβολῶν καί διδασκαλίες τοῦ Κυρίου. Στά κεφάλαια κοτ' 29 μέχρι κε' 46 περιγράφονται οἱ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Κυρίου στά Ἱεροσόλυμα καί διηγήσεις παραβολῶν περί τῆς Β' Παρουσίας. Τέλος τά κεφάλαια κοτ' μέχρι κη' ἀναφέρονται στό Πάθος καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου.

Τό κατά Μάρκον Εὐαγγέλιον

Ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος: Ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος δέν ἀνήκει στήν ομάδα τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου, γνώρισε ὅμως τόν Χριστό, ἀφοῦ ἦταν γιός τῆς Μαρίας στό σπίτι τῆς ὁποίας συγκεντρώθηκαν ὁ Κύριος μέ τούς Ἀποστόλους κατά τή νύκτα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἡ Μαρία, κατά πᾶσαν πιθανότητα, ἦταν ἀδελφή ἢ νύμφη τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἀφοῦ ὁ γιός τῆς Μάρκος γνωρίζομε ὅτι ἦταν ἀνεψιός τοῦ Βαρνάβα. Ἐκτός τοῦ ὀνόματος Μάρκος, εἶχε καί τό ὄνομα Ἰωάννης. Στό ἴδιο σπίτι ἔγινε καί ἡ ἐπιφοίτηση

τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί οἱ συγκεντρώσεις τῶν πρώτων χριστιανῶν στά Ἱεροσόλυμα. Κατά πᾶσαν πιθανότητα ὁ Μάρκος ἦταν «ὁ κεράμιον ὕδατος βασιτάζων» (Μάρκ. ιδ' 13) κατά τή νύκτα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἢ ὁ «νεανίσκος ὁ περιβεβλημένος σινδόνα» κατά τή σύλληψη τοῦ Κυρίου (Μάρκ. ιδ' 51).

Τόν εὐαγγελιστή Μάρκο συναντοῦμε στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων νεαρό, συνοδό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα κατά τήν Α' Ἀποστολική περιοδεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ἀλλά καί τόν ἀπόστολο Πέτρο συνόδευσε ὁ Μάρκος σάν στενός συνεργάτης του, τόσο ὥστε ὁ Πέτρος νά τόν ὀνομάζει «υἱόν» (Α' Πέτρ. ε' 13). Ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως μαρτυρεῖ καί ὁ Παπίας, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι, «ὁ Μάρκος ἐρμηνευτής Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν (ὅσα θυμήθηκε), ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέντοι τάξει, τά ὑπό τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢπραχθέντα». Μεταφέρει, λοιπόν, ὁ Μάρκος στίς σελίδες τοῦ Εὐαγγελίου του αὐτά, πού ἄκουσε ἀπό τόν ἀπόστολο Πέτρο, τόν σημαντικώτερο καί θερμότερο τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

Ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος, κατά τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ ἰδρυτής τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου καί πέθανε μέ μαρτυρικό θάνατο. Ἀργότερα, κατά τό

828 μ.Χ. χριστιανοί ἔμποροι μετέφεραν τὰ λείψανά του στή Βενετία. Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τή μνήμη τοῦ εὐαγγελιστῆ Μάρκου στίς 25 Ἀπριλίου.

Ἡ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου: Τῆ γνησιότητα τοῦ κατά Μᾶρκον Εὐαγγελίου γνωρίζει καί ὑποστηρίζει ὅλη ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία. Οἱ πρῶτοι χριστιανοί γνώριζαν ὅτι ὁ Μᾶρκος ἦταν ὁ συνοδός τοῦ Πέτρου καί ὅτι ἔγραψε αὐτά πού πολλές φορές ἀκουγε ἀπό τόν πρῶτο αὐτό κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι ἄξιο προσοχῆς, ὅτι τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὅπως φαίνεται καί στίς ἐπιστολές του, καί τό κατά Μᾶρκον Εὐαγγέλιο, συμφωνοῦν ἀπόλυτα.

Πότε γράφηκε τό Εὐαγγέλιο: Ὁ Μᾶρκος ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο μεταξύ τῶν ἐτῶν 65 – 70 μ.Χ., πρό τῆς καταστροφῆς δηλαδή τῶν Ἱεροσολύμων.

Σκοπός τοῦ Εὐαγγελίου: Σκοπός τοῦ εὐαγγελιστῆ Μάρκου εἶναι νά κηρύξει τόν Ἰησοῦ Χριστό ὡς Υἱό τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρα τοῦ κόσμου. Γιά τό σκοπό αὐτό μεταφέρει στό Εὐαγγέλιό του τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ἐξιστορεῖ τὰ θαύματα καί στή συνέχεια γράφει ὅσα προεῖπε ὁ Κύριος γιά τὰ πάθη, τό θάνατο καί τήν Ἀνάστασή του. Περιγράφει τὰ γεγονότα τῶν παθῶν, τήν Ἀνάσταση

καί τίς ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου. Παραλείπει νά ἀναφέρει τίς προφητείες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιά τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Κυρίου, ἐπειδή ἀπευθύνεται, ὅπως θά δοῦμε, πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, πού ἦταν δηλαδή πρῶτα εἰδωλολάτρες, καί θά ἦταν δύσκολο γι' αὐτοὺς νά καταλάβουν τό πνεῦμα τῶν προφητῶν.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ εὐαγγελιστής Μᾶρκος ἔγραψε τό Εὐαγγέλιό του στήν ἑλληνική γλῶσσα.

Τόπος συγγραφῆς: Ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζει ὅτι τό κατά Μᾶρκον Εὐαγγέλιον γράφηκε στή Ρώμη, ἐκτός τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου, πού ἔχει τή γνώμη ὅτι τό Εὐαγγέλιο γράφηκε στήν Ἀλεξάνδρεια.

Σέ ποιούς ἀπευθύνεται: Ὁ εὐαγγελιστής Μᾶρκος ἔγραψε τό Εὐαγγέλιό του ἔπειτα ἀπό παρακλήσεις τῶν χριστιανῶν τῆς Ρώμης. Τό περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου μαρτυρεῖ ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς χριστιανούς πού ἦταν πρῶτα εἰδωλολάτρες, καί πού γνωρίζουν τήν ἑλληνική γλῶσσα καί ὄχι τήν ἰουδαϊκή. Γιά τοῦτο ἐρμηνεύει λέξεις καί ἰουδαϊκά ἔθιμα ἄγνωστα στοὺς εἰδωλολάτρες, ἐνῶ ἀντίθετα δέν ἐπεξηγεῖ λέξεις πού προέρχονται ἀπό λατινικές καί ἑλληνικές ρίζες, γνωστές στοὺς

Ρωμαίους καί γενικά στούς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς.

Περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου: Σάν εἰσαγωγή τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος τά τῆς ἐμφανίσεως καί τοῦ ἔργου τοῦ Προδρόμου Ἰωάννη. Ἀπό τό κεφάλαιο α' 14 μέχρι τοῦ θ' 50, ἐξιστορεῖ τήν πορεία τοῦ Κυρίου, τά θαῦματα καί τή διδασκαλία του στή Γαλιλαία. Ἀπό τό κεφ. ι' μέχρι ιδ' 52 ἀναφέρει τά τῆς παραμονῆς τοῦ Κυρίου στήν Ἰουδαία, τίς ραδιουργίες τῶν Φαρισαίων, θαῦματα τοῦ Κυρίου, τίς παραβολές καί προφητεῖες περὶ τοῦ τέλους τῶν Ἱεροσολύμων καί τῆς Β' Παρουσίας· καί στή συνέχεια τά τελευταῖα γεγονότα, ὅπως τήν προσφορά τοῦ μύρου, τό Μυστικό Δεῖπνο, τήν προδοσία, τά πάθη καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου καί τίς μετά τήν Ἀνάσταση ἐμφανίσεις, ὅπως ἐπίσης καί τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου.

Τό κατά Λουκᾶν Εὐαγγέλιον

Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς: Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς δέν ἀνήκει στήν ομάδα τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου. Ἦταν εἰδωλόατρος ἀπό τήν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, κατ' ἄλλους δέ, Ἕλληνας ἀπό τούς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας. Στήν πρός Κολοσσαεῖς ἐπιστολή τοῦ

ἀποστόλου Παύλου ἀναφέρεται ὁ Λουκᾶς ὡς ἰατρός, ἀλήθεια πού φαίνεται καί ἀπό τούς ἱατρικούς ὄρους πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος στά βιβλία του (τό Εὐαγγέλιο καί τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων). Ἐπίσης ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τόν γνωρίζει καί ὡς ἀγιογράφου, καί μάλιστα εἰκόνων τῆς Παναγίας.

Ὁ Λουκᾶς συνόδευσε τόν ἀπόστολο Παῦλο ἀπό τή Β' ἀποστολική περιοδεία του καί παρέμεινε πιστός ἀκόλουθός του μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, ἀφοσιωμένος σ' αὐτόν καί ὅταν ἄλλοι συνεργάτες του τόν ἐγκατέλειψαν.

Σάν συνοδός καί συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κρατοῦσε σημειώσεις ἀπό τήν ὄλη δράση τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου, βάσει τῶν ὁποίων ἔγραψε τόσο τό Εὐαγγέλιο ὅσο καί τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Κατά τήν παράδοση, ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς κήρυξε τό Εὐαγγέλιο στήν Γαλλία, Δαλματία, Ἰταλία, Μακεδονία καί τέλος, στήν Ἀχαΐα, ὅπου, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τό Θεολόγο, ἔγραψε τό Εὐαγγέλιό του. Ἀλλά καί στήν Ἀλεξάνδρεια καί γενικώτερα στήν Ἀφρική φαίνεται ὅτι κήρυξε ὁ Λουκᾶς τό Εὐαγγέλιο.

Κατά τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς πέθανε στή Θήβα τῆς Βοιωτίας, ὅπου τόν κρέμασαν σέ δένδρο

ἐλιᾶς. Σέ λατινικό χειρόγραφο ὑπάρχει ἡ ἐξῆς πληροφορία: «Ἔστιν ὁ ἅγιος Λουκάς Ἀντιοχεύς, Σῦρος τῷ γένει, ἰατρός τὴν τέχνην, μαθητὴς ἀποστόλων γενόμενος καὶ ὕστερον Παύλου παρακολουθήσας, μέχρι τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ. Δουλεύσας τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως, ἀγύναιος, ἄτεκνος, ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἐκοιμήθη ἐν Θήβαις τῇ μητροπόλει τῆς Βοιωτίας, πλήρης Πνεύματος Ἁγίου... οὗτος προτραπείς ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου τὸ πᾶν τοῦτο συνεγράφατο Εὐαγγέλιον...».

Ἐπίσης, ἡ παράδοση διέσωσε, ὅτι τὰ λείψανα αὐτοῦ ἀπὸ τῆ Βοιωτία μεταφέρθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίου, διαδόχου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Λουκά στίς 18 Ὀκτωβρίου.

Ἡ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου: Ὑπάρχουν ἀδιάσειστες ἀποδείξεις τῆς γνησιότητος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκά. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχει καμιᾶ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Λουκάς ἔγραψε καὶ τὸ βιβλίον «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Ἰδιες λέξεις καὶ φράσεις ὑπάρχουν τόσο στό Εὐαγγέλιον ὅσο καὶ στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Τό ἴδιο ὕφος, οἱ ἴδιες ιδέες. Ἀλλά ὑπάρχει καὶ σύνδεση τῶν δύο βιβλίων ἀπὸ τόν ἴδιο τόν Λουκά, ὥστε τὸ βιβλίον τῶν

Πράξεων νά φαίνεται συνέχεια τοῦ Εὐαγγελίου (Πράξ. α' 1) .

Τό περιεχόμενο καὶ τῶν δύο βιβλίων πιστοποιεῖ, ὅτι τὰ ἔγραψε ὁ Λουκάς, ὁ συνοδός τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δηλαδή αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυρας τῶν ὄσων γεγονότων ἢ διδασκαλιῶν ἐκθέτει. Ἔτσι τὸ ἓνα βιβλίον πιστοποιεῖ τὴ γνησιότητα τοῦ ἄλλου.

Ἐκτός αὐτῶν, ὑπάρχουν καὶ ἐξωτερικὲς μαρτυρίες. Τό Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκά εἶναι γνωστό στους πρώτους ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς. Ἐνα σημαντικό κείμενο τοῦ 170 – 200 μ.Χ., «ὁ κανὼν τοῦ Muratori» γράφει: «Ὁ Λουκάς, οὗτος ὁ ἰατρός, μετὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου, προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Παύλου ὡς βοηθός του... συνέγραψε τὸ ἐπ' ὀνόματι του Εὐαγγέλιον».

Καὶ ἄλλοι πολὺ παλαιότεροι, ὅπως ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Τερτυλιανός, στηρίζονται σέ πολὺ παλαιότερες ἀπ' αὐτοὺς μαρτυρίες καὶ βεβαιώνουν ἐπίσης τὴ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου.

Πότε ἔγραψε ὁ Λουκάς τὸ Εὐαγγέλιον: Ὁ Λουκάς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀπ. Παύλου (68 μ.Χ.) στό μεταξύ τῶν ἐτῶν 56 – 60 μ.Χ. χρονικό διάστημα.

Σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκάς δηλώνει στὴν ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου

τό σκοπό για τόν ὅποιο ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο. Ἔτσι γράφει, ὅτι ἀπευθύνεται σέ κάποιο Θεόφιλο, πού ἐμφανίζεται σάν σημαντικό πρόσωπο καί μάλιστα χριστιανός ἐξ ἐθνῶν, γιά νά τόν στερεώσει ἀκόμη περισσότερο στήν πίστη, στήν ὁποία εἶχε κατηχηθεῖ, ὅπως λέγει, «ἵνα ἐπιγνῶς περί ὧν κατηχήθης λόγων τήν ἀσφάλειαν» (Λουκ. α' 4). Ὅτι τό Εὐαγγέλιο δέν γράφηκε μόνο γιά τό Θεόφιλο, ἀλλά γιά νά ὠφεληθοῦν πολλοί ἄλλοι, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Ἐπίσης καί ἡ γνώμη, ὅτι μέ τή λέξη Θεόφιλος, ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς πιθανόν νά ἐννοοῦσε καί νά ἀπευθυνότανε σέ κάθε «Θεόφιλον», δηλαδή σέ κάθε ἄνθρωπο πού εἶχε εὐσεβῆ αἰσθήματα καί ἤθελε νά εἶναι φίλος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο στήν ἐλληνική καί μάλιστα σέ ἐκλεκτή καί προσεγμένη γλώσσα, καί ἀναγνωρίζεται τοῦτο σάν ἓνα ἐκλεκτό φιλολογικό κείμενο.

Τόπος συγγραφῆς: Κατά πᾶσαν πιθανότητα ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τό Εὐαγγέλιό του στή Θήβα τῆς Βοιωτίας.

Σέ ποιούς ἀπευθύνεται: Ὁ Λουκᾶς γράφει τό Εὐαγγέλιο γιά τόν πρῶην εἰδωλολάτρη

Θεόφιλο καί γενικά φαίνεται ὅτι ἀπευθύνεται σέ εἰδωλολάτρες. Καί ἦταν φυσικό αὐτό, ἀφοῦ καί ὁ ἴδιος ἦταν πρῶτα εἰδωλολάτρης. Τοῦτο φαίνεται καί στό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου. Βρίσκεται στήν ἀνάγκη νά μεταφράζει λέξεις πού ἦταν μόνο στούς Ἑβραίους γνωστές. Ἔτσι ἀντί «Γολγοθᾶ» γράφει «Κρανίου τόπος», ἀντί «ραββί» γράφει «ἐπιστάτα», ἀντί «ἀμήν» γράφει «ἀληθῶς» καί ἄλλα.

Ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ἀναφέρει πολύ λίγες προφητεῖες, διότι ἡ ἐπαλήθευσή τους ἐνδιέφερε, κυρίως, τούς Ἰουδαίους πού περιέμεναν τό Μεσσία. Ἐπίσης ἀποφεύγει ἐκφράσεις πού ἦταν δυνατόν νά θίξουν τούς χριστιανούς πού ἦταν πρῶτα εἰδωλολάτρες. Ἔτσι ἀποσιωπᾶ τά λόγια τοῦ Κυρίου «εἰς ὁδόν ἐθνῶν μή ἀπέλθητε...», ὅπως ἐπίσης, «οὐκ ἀπεστάλην εἰ μή εἰς τά πρόβατα τά ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ;» ἢ «οὐχί καί οἱ ἔθνη καί οἱ Ἰουδαῖοι τό αὐτό ποιῶσιν;». Ἐκεῖ ἀντικαθιστᾶ τό «ἔθνη» μέ τό «ἁμαρτωλοί». Ἐπίσης στή φράση «καί ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπό πάντων τῶν ἐθνῶν», γράφει «καί ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπό πάντων».

Γιά τόν ἴδιο λόγο δέν τερατίζει τή γενεαλογία στόν Ἀβραάμ τό γενάρχη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλά φθάνει μέχρι τόν Ἀδάμ γιά νά δεῖξει τήν παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ. Δέν κλείνεται στά στενά ὄρια τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀντιλήψεων περί τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἔχει τήν εὐρύτητα

τὴν ὁποία ἔδωσε ὁ Παῦλος στό Εὐαγγέλιο, σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Κυρίου ὅτι «τό εὐαγγέλιον κηρυχθήσεται πάση τῇ οἰκουμένῃ».

Τό περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου: Στούς πρώτους στίχους ὑπάρχει ἡ ἀφιέρωση, θά μπορούσαμε νά ποῦμε, στόν Θεόφιλο καί δηλώνεται ὁ σκοπός γιά τόν ὁποῖο γράφει ὁ Λουκᾶς. Στή συνέχεια ἐξιστορεῖ τή γέννηση τοῦ Προδρόμου, τόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου, τή γέννηση τοῦ Κυρίου, τήν Ὑπαπαντή, τά σχετικά μέ τόν δωδεκαετή Ἰησοῦ, τό ἔργο τοῦ Προδρόμου, τή βάπτισμα τοῦ Κυρίου καί τή γενεαλογία ἀπό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ Ἀδάμ. Ἀπό τό κεφ. δ' 14 μέχρι θ' 50 ἐξιστορεῖ τό ἔργο τοῦ Κυρίου στή Γαλιλαία. Ἀπό τό ε' 51 μέχρι ιθ' 28 περιγράφει θαύματα, παραβολές καί διδασκαλίες τοῦ Κυρίου. Ἀπό τό κεφ. ιθ' 28 ἀναφέρει τήν εἴσοδο τοῦ Κυρίου στό Ἱεροσόλυμα (Βαῖων), τά σχετικά μέ τίς δόλιες ἐρωτήσεις τῶν Φαρισαίων καί τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κυρίου, προφητικούς λόγους τοῦ Κυρίου, ἔπειτα τά τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τήν προδοσία, τή σύλληψη τοῦ Κυρίου καί τέλος, στό κδ' κεφάλαιο, τήν Ἀνάσταση, τίς ἐμφανίσεις καί τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου.

Τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἀνήκει στήν ομάδα τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου καί μάλιστα ἀναφέρεται σάν ἓνας ἀπό τούς πρώτους μεταξύ τῶν δώδεκα καί σάν ὁ ἀγαπημένος μαθητής τοῦ Κυρίου. Ἦταν γιός τοῦ Ζεβεδαίου καί τῆς Σαλώμης, ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου, πού ἦταν κι αὐτός ἀπ' τούς πρώτους μαθητές τοῦ Κυρίου. Ἦταν τό δεύτερο ζεῦγος ἀδελφῶν, πού κάλεσε στό ἱεραποστολικό ἔργο ὁ Κύριος. Ἀφοῦ πρώτα ἐκεῖ στή λίμνη Γεννησαρέτ ἢ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος κάλεσε τούς ἀδελφούς Ἀνδρέα καί Πέτρο, λέγοντάς τους, «δεῦτε ὀπίσω μου καί ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων», λίγο πιά πέρα συνάντησε τόν Ἰάκωβο καί Ἰωάννη καί ἀπηύθυνε καί σ' αὐτούς τήν ἴδια πρόσκληση, «δεῦτε ὀπίσω μου καί ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων» καί αὐτοί δέχθηκαν ἀμέσως τήν πρόσκληση καί «ἀφέντες τόν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Ματθ. δ' 22).

Ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καί ὁ Ἰωάννης ἀποτελοῦν εἰς τό ἐξῆς τήν τριάδα τῶν ἐκλεκτῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου. Συνοδεύουν τόν Κύριο στό σπίτι πού ἀνέστησε τήν κόρη τοῦ Ἰαείρου, ἔπειτα στό ὄρος Θαβώρ πού μεταμορφώθηκε καί στόν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ τό βράδυ τῆς Μ. Πέμπτης, λίγο πρῖν συλληφθεῖ ἀπό τούς Ἰουδαίους. Ὁ Ἰωάννης παρακο-

λουθεῖ μαζί μέ τόν Πέτρο στήν αὐλή τοῦ ἀρχιερέως τῆ διαδικασία τῆς ἀνακρίσεως τοῦ Κυρίου καί αὐτός μόνος, ὁ Ἰωάννης, βρῖσκεται κατὰ τήν ὥρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου στό Γολγοθά καί ἀξιώνεται τῆς μεγάλης τιμῆς νά ἀναλάβει, κατὰ τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου, τήν προστασία τῆς Παναγίας, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος· «Γύναι ἰδοῦ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ ἰδοῦ ἡ μήτηρ σου. καί ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητής αὐτήν εἰς τά ἴδια». Ὁ Ἰωάννης πῆρε στό σπίτι του τήν Παναγία.

Ὁ Ἰωάννης ἀξιώνεται τῆς μεγάλης τιμῆς νά πληροφορηθεῖ ἀπό τούς πρώτους τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Ἔρχεται «τάχιον τοῦ Πέτρου» στό μνημεῖο πού εἶχαν ἐνταφιάσει τόν Κύριο καί ἀργότερα εἶχε τήν εὐκαιρία νά τόν δεῖ ἀναστημένο.

Ὁ Ἰωάννης ἀρχίζει τό ἀποστολικό ἔργο του στά Ἱεροσόλυμα. Συλλαμβάνεται μαζί μέ τόν Πέτρο, ἀπ' τούς πρώτους πού συνέλαβαν οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων, καί στήν ἐντολή καί ἀπειλή τους νά μήν ξανακηρύξουν τόν Χριστό καί τήν Ἀνάστασή του, ὁ Ἰωάννης καί ὁ Πέτρος ἀπαντοῦν, «οὐ δυνάμεθα ἄ εἶδομεν καί ἠκούσαμεν μή λαλεῖν» (Πράξεων δ' 20).

Παρέμεινε στά Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰωάννης καί ἦταν «ὁ στύλος» τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας μέ-

χρι τοῦ ἐπί Δομιτιανοῦ διωγμοῦ, κατὰ τόν ὁποῖο ἐξορίσθηκε στήν Πάτμο, ὅπου μέσα σέ ἓνα σπῆλαιο ἔγραψε τήν Ἀποκάλυψη. Μετά τήν κατάπαυση τοῦ διωγμοῦ ἔφυγε στήν Ἐφεσο, ὅπου ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο καί τίς τρεῖς Ἐπιστολές του, πού περιλαμβάνονται καί αὐτές στά εἴκοσι ἑπτὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Κοιμήθηκε ἐν Κυρίῳ περί τό 104 μ.Χ. Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τή μνήμη του στίς 8 Μαΐου καί στίς 26 Σεπτεμβρίου.

Ἡ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννη: Ὅλοι οἱ χριστιανοί τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζουν ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἔγραψε τό τέταρτο κατὰ σειράν Εὐαγγέλιο καί γιά τοῦτο τόν ὀνόμασαν «Εὐαγγελιστή». Ὁ ἅγιος Κλήμης Ἀλεξανδρείας (189-220 μ.Χ.) γράφει: «Τόν Ἰωάννην ἔσχατον κατιδόντα ὅτι τά σωματικά ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δεδήλωται... προτραπέντα ὑπό τῶν γνωρίμων... πνευματικόν ποιῆσαι Εὐαγγέλιον...», ἔγραψε τό Εὐαγγέλιον τοῦτο. Ὁ Εἰρηναῖος (180-190 μ.Χ.) ὄχι μόνο χρησιμοποιεῖ στά βιβλία του πάνω ἀπό 60 χωρία τοῦ Ἰωάννη, ἀλλά καί γράφει ὅτι «ὁ Ἰωάννης ὁ μαθητής τοῦ Κυρίου, ὁ ἐπί τό σῆθος αὐτοῦ ἀναπεσών καί αὐτός ἐξεδώκετο Εὐαγγέλιον ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων». Ἐπίσης ὁ Κανόνας τοῦ Muratori (170

200 μ.Χ.) ὄχι μόνο καταγράφει τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη, ἀλλά σημειώνει καί τή λεπτομέρεια, ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης τό ἔγραψε ἔπειτα ἀπό σχετική παράκληση τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα. Ἐπίσης στή Συριακή μετάφραση, πού ὀνομάζεται «Πεσιπῶ» καί ἔγινε τό Β' μ.Χ. αἰώνα, ὑπάρχει καί τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη, πράγμα πού φανερώνει ὅτι κυκλοφοροῦσε ἤδη στήν ἑλληνική πολύ νωρίτερα.

Ἀλλά ὑπάρχουν καί μαρτυρίες μή χριστιανῶν συγγραφέων. Ἔτσι ὁ Κέλσος (178 μ.Χ.) χρησιμοποιεῖ χωρία τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Τό ἴδιο βλέπομε καί στίς ὁμιλίες τοῦ Κλήμεντος (160 μ.Χ.).

Πολύτιμη εἶναι καί ἡ μαρτυρία τοῦ φιλοσόφου Ἰουστίνου, ὁ ὁποῖος γράφει ὅτι «τά εὐαγγέλια συνετάχθησαν ὑπό τῶν Ἀποστόλων καί τῶν κατακολουθησάντων αὐτούς». Ἀκόλουθοι τῶν Ἀποστόλων πού ἔγραψαν Εὐαγγέλιο εἶναι ὁ Μάρκος καί ὁ Λουκάς. Ἀπόστολοι δέ εἶναι ὁ Ματθαῖος καί ὁ Ἰωάννης. Καί ὅτι αὐτούς ἐννοεῖ ὁ Ἰουστίνος μαρτυρεῖται ἀπό τά χωρία τῶν Εὐαγγελίων τους πού χρησιμοποιεῖ στό βιβλία του. Παρόμοια μαρτυρία δίνει καί ὁ Τατιανός, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τό «Διά τεσσάρων Εὐαγγέλίων», στό ὁποῖο ἀντιγράφει ὁλόκληρα τμήματα τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

Ἀλλά ἔχομε καί τίς ἐσωτερικές, λεγόμενες,

μαρτυρίες. Δηλαδή τό ἴδιο τό Εὐαγγέλιο μαρτυρεῖ τό συγγραφέα του. Ἔτσι ὁ συγγραφεύς τοῦ Εὐαγγελίου φαίνεται ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος καί μάλιστα Ἱεροσολυμίτης. Εἶναι μαθητής ἀπό τούς δώδεκα, εἶναι αὐτόπτης καί αὐτήκοος μάρτυς τῶν γεγονότων, πού μέ τόσες λεπτομέρειες περιγράφει. Εἶναι ἐκεῖνος «ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς», εἶναι «ὁ ἀναπεσών ἐπί τό στήθος αὐτοῦ», εἶναι ὁ μαθητής «ὁ γράψας ταῦτα». Μόνο τό ὄνομά του δέν ἀναφέρει, προφανῶς μή θέλοντας νά προβάλει τόν ἑαυτό του, ἀλλά αὐτό φαίνεται καθαρά ἀπό ὅλα τά ἄλλα, πού ἀναφέρονται στό Εὐαγγέλιο.

Πραγματικά, ὁ συγγραφέας τοῦ Εὐαγγελίου σάν Ἰουδαῖος χρησιμοποιεῖ τό ἑβραϊκό κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί ὄχι τή μετάφραση τῶν Ὁ'. Γνωρίζει τά ἤθη, τά ἔθιμα, τίς ἐορτές τῶν Ἰουδαίων, ἐπίσης τίς ιδέες καί προσδοκίες τους γιά τό Μεσσία. Γνωρίζει τήν τοπογραφία τῆς Παλαιστίνης, τίς ἀποστάσεις ἀπό τόπου εἰς τόπον. Σάν Ἱεροσολυμίτης γνωρίζει τόπους καί πράγματα καί πρόσωπα. Ὅπως ἀναφέρει τό Εὐαγγέλιο «ἦν γνωστός τῷ ἀρχιερεῖ» (Ἰω. ιη' 5) καί ὁ μόνος ἀπό τούς μαθητές πού παρακολούθησε ἀπό κοντά, στό Γολγοθά, τή σταύρωση τοῦ Κυρίου. Ὅσα γράφει στό Εὐαγγέλιο φαίνεται ὅτι προέρχονται ἀπό αὐτήκοο καί αὐτόπτη μάρτυρα τῶν γεγονότων καί γιά τοῦτο γράφει καί τή

σχετική επιβεβαίωση, σάν νά βάζει τή σφραγίδα του· «οὗτός ἐστιν ὁ μαθητής ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καί γράψας ταῦτα, καί οἶδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ» (Ἰωάννου κα' 24).

Πότε ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο ὁ Ἰωάννης: Πολλοί λόγοι ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τό Εὐαγγέλιο μετά τό 70 μ.Χ., μάλιστα μεταξύ τῶν ἐτῶν 85–95 μ.Χ.

Σκοπός τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης δηλώνει τό σκοπό γιά τόν ὁποῖο γράφει τό Εὐαγγέλιο· «ταῦτα δέ γέγραπται — λέγει — ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, καί ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» (κ' 31). Γιά τό σκοπό αὐτό ὁ Εὐαγγελιστής ἀναφέρει τή διδασκαλία, τά θαύματα, ὅλα τά γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, παραλείποντας συνήθως αὐτά τά ὁποῖα ἔγραψαν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελιστές. Ἐπιμένει περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους νά τονίζει τή θεότητα τοῦ Κυρίου καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐνῶ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελιστές ἀρχίζουν τά Εὐαγγέλια ἀπό τήν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου ὡς ἀνθρώπου, γιά νά καταλήξουν στήν ἐμφάνιση καί ἀπόδειξη τῆς θεότητός του, ὁ Ἰωάννης ἀναφέρεται ἀπ' εὐθείας καί κατά θεολογικό τρόπο, στή θεότητα κυρίως τοῦ Σωτήρα. Τήν

ἀλήθεια αὐτή διατυπώνουν ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας καί ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. «Ἐπειδὴ τά σωματικά ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δεδήλωται», ὁ Ἰωάννης θέλησε «πνευματικόν ποιῆσαι Εὐαγγέλιον».

Ἡ γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τό Εὐαγγέλιό του στήν ἑλληνική.

Τόπος συγγραφῆς τοῦ Εὐαγγελίου: Τόπος συγγραφῆς τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου θεωρεῖται ἡ Ἐφεσος τῆς Μ. Ἀσίας.

Σέ ποιούς ἀπευθύνεται τό Εὐαγγέλιο: Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη ἀπευθύνεται στούς Ἕλληνες καί γενικώτερα στούς ἐξ ἔθνῶν χριστιανούς.

Τό περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου: Οἱ στίχοι 1–18 ἀποτελοῦν ἐπιγραμματική διακήρυξη τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου. Στή συνέχεια, ἀναφέρονται τά τοῦ κηρύγματος τοῦ Προδρόμου, ἡ βάπτισις τοῦ Κυρίου, ἡ κλήσις τῶν πρώτων μαθητῶν, καί τό ἐν Κανᾶ θαῦμα. Στό κεφ. γ' ἡ συνομιλία τοῦ Κυρίου μέ τό Νικόδημο, στό κεφ. δ' ἡ συνομιλία τοῦ Κυρίου μέ τή Σαμαρείτιδα, στό ε' ἡ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ, στό στ' ὁ χορτασμός τῶν πεντακισχιλίων καί ἄλλες διδασκαλίες. Στό ζ' καί η', ἐπίσης διδασκαλίες τοῦ Κυρίου, στό θ' τό θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ, στό ι' διδασκαλίες

τοῦ Κυρίου, στό ια' τά τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, στό ιβ' τά τῆς προσφορᾶς τοῦ μύρου καί ἡ θριαμβευτική εἴσοδος τοῦ Κυρίου στό Ἱεροσόλυμα. Ἀπό τοῦ ιγ' μέχρι τοῦ ιστ' τά τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καί οἱ τελευταῖες ὁμιλίες τοῦ Κυρίου πρὸς μαθητές του, στό ιζ' ἡ συγκινητική Ἀρχιερατική προσευχή τοῦ Κυρίου, στό ιη' καί ιθ' ἐξιστοροῦνται τά πάθη τοῦ Κυρίου, καί στό κεφ. κ' καί κα' ἡ Ἀνάσταση καί οἱ μετὰ τὴν Ἀνάσταση ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ὁ συγγραφέας καί ἡ γνησιότητα τοῦ βιβλίου: Ὅτι καί τό βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων εἶναι ἔργο τοῦ εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ, εἶναι γνωστό σ' ὅλη τὴν Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων, ἀλλά ἐπιβεβαιώνει τοῦτο καί τό κείμενο τοῦ βιβλίου.

Τό Λουκᾶ γνωρίζει σάν συγγραφέα τῶν Πράξεων ὁ Εἰρηναῖος, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνο ἀναφέρει ὅτι ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ἀλλά ἀντιγράφει ἀπό τό βιβλίον τῶν Πράξεων πενήντα περίπου χωρία. Ἐπίσης τό Λουκᾶ ἀναφέρει σάν συγγραφέα τῶν Πράξεων ὁ Κανόνας τοῦ Muratori, ἀλλά καί ὅλη ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση.

Ἀλλά καί τό κείμενο τοῦ βιβλίου τῶν

Πράξεων μαρτυρεῖ τό συγγραφέα του. Συσχετίζονται τά δύο βιβλία τοῦ Λουκᾶ, δηλαδή τό Εὐαγγέλιον καί οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων κατά τρόπο πού τό δεύτερο νά εἶναι συνέχεια τοῦ πρώτου. Καί ἡ συσχέτιση γίνεται ἀπό τόν ἴδιο τόν εὐαγγελιστή Λουκᾶ, ὁ ὁποῖος στήν ἀρχή τοῦ Εὐαγγελίου του γράφει: «... ἔδοξε καμοί... καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν». Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων γράφει: «τόν μὲν πρῶτον λόγον (ἐννοεῖ τό Εὐαγγέλιον) ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὃ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καί διδάσκειν ἄχρις ἧς ἡμέρας ἐντελάμενος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος Ἁγίου οὓς ἐξελέξατο ἀνελήφθη». Ὁ ἴδιος λοιπόν, μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἀφοῦ ἔγραψε τό Εὐαγγέλιον, γράφει τώρα σάν συνέχεια τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων».

Ἡ συμφωνία ἐξάλλου τῶν ιδεῶν, τοῦ ὕφους, πού ὑπάρχει καί στό δύο βιβλία μαρτυροῦν τὴν ταυτότητα τοῦ συγγραφέα καί τῶν δύο βιβλίων.

Ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων εἶναι πρόσωπο πού ἔζησε τά γεγονότα πού περιγράφει, ὅτι εἶναι μάλιστα συνοδός τοῦ ἀποστόλου Παύλου τοῦ ὁποῖου ἐξιστορεῖ λεπτομερῶς τίς περιοδεῖες, φαίνεται καί ἀπό τό ὅτι γράφει σέ πρῶτο πληθυντικό πρόσωπο,

π.χ. «ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς», καί ἄλλα πολλά παρόμοια χωρία. Εἶναι δέ γνωστό, ὅτι ὁ Λουκᾶς ἦταν ὁ μονιμώτερος συνοδός τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί ὅταν οἱ ἄλλοι συνεργάτες του τόν εἶχαν ἐγκαταλείψει. «Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ», ἔγραφε ὁ Παῦλος στόν Τιμόθεο (Β' Τιμ. δ' 11).

Ἡ μοναδικότητα τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων: Τό βιβλίο τῶν Πράξεων εἶναι τό μοναδικό πού μᾶς δίνει πληροφορίες γιά τό ἀποστολικό ἔργο τῶν δύο μεγάλων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ἀλλά καί γιά τή ζωή γενικά τῶν πρώτων χριστιανῶν. Ἐάν δέν ὑπῆρχε τό βιβλίο τοῦτο, πολλά δέν θά γνωρίζαμε, πολλά κενά, πολλά ἐρωτηματικά θά ὑπῆρχαν σχετικά μέ τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων καί τή διοργάνωση καί ζωή τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

Σκοπός τοῦ βιβλίου: Σκοπός τοῦ βιβλίου εἶναι, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος ὁ Λουκᾶς, νά πληροφορηθεῖ ὁ Θεόφιλος τά μετά τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου γεγονότα, δηλαδή πῶς συνέχισαν τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου οἱ Ἀπόστολοι, πῶς διοργάνωσαν τίς κατά τόπους Ἐκκλησίες, τί ἐμπόδια καί διωγμούς συνάντησαν, καί πῶς, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀντιμετώπισαν τούς διωγμούς αὐτούς καί θεμελιώθηκε καί

προόδευσε ἡ Ἐκκλησία. Φαίνεται ἐπίσης στό βιβλίο τῶν Πράξεων ἡ οἰκουμενικότητα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, πού δέν περιορίστηκε στά στενά ὄρια «τοῦ οἴκου Ἰσραήλ», ἀλλά κηρύχθηκε καί διαδόθηκε στήν Οἰκουμένη.

Πότε ἔγραψε ὁ Λουκᾶς τίς Πράξεις: Χρόνος συγγραφῆς τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων θεωροῦνται τά ἔτη 63 – 64 μ.Χ. Ὅχι πρό τοῦ 63, διότι δέν ἀναφέρεται ἡ φυλάκιση τοῦ ἀποστόλου Παύλου στή Ρώμη. Οὔτε πάλι μετά τό 64, διότι δέν ἀναφέρεται ἡ πυρπόληση τῆς Ρώμης, πού εἶχε τόσες ὀδυνηρές συνέπειες γιά τούς χριστιανούς.

Τόπος συγγραφῆς τοῦ βιβλίου: Ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τό βιβλίο τῶν Πράξεων στή Ρώμη.

Ἀξιοπιστία τοῦ βιβλίου: Ὅλες οἱ πληροφορίες, πού μᾶς δίνει τό βιβλίο τῶν Πράξεων, ἔχουν ἀποδειχθεῖ ἀκριβέστατες. Ὅλοι οἱ τίτλοι π.χ. τῶν κατά τόπους ἀρχόντων ἐπιβεβαιώθηκαν ἀπό τήν ἀρχαιολογική καί ἱστορική ἔρευνα. Ἐτσι στήν Κύπρο ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχε Ἀνθύπατος, στούς Φιλίππους Στρατηγοί, στήν Ἀχαΐα Ἀνθύπατοι, ὅπως καί στή νῆσο Μελίτη (Μάλτα). Στήν Ἐφεσο Ἀσιάρχες. Ὅλα αὐτά ἐπιβεβαιώθηκαν ἀπό τήν ἱστορική ἔρευνα.

Ἐπειτα ὅλο τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου

συμφωνεῖ, τόσο μέ τίς ιδέες, μέ τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅσο καί μέ τίς πληροφορίες πού μᾶς δίνουν γιά τίς περιοδεῖες, γιά τούς συνεργάτες, τήν ὄλη δραστηριότητα τοῦ Παύλου, οἱ ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, πού ἐπιβεβαιώνουν ὅσα γράφει ὁ Λουκάς στό βιβλίο τῶν Πράξεων.

Ἐξ ἄλλου ἡ ζωηρότητα, ἡ παραστατικότητα τῶν διηγήσεων μαρτυροῦν ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου ἔζησε ὁ ἴδιος τά γεγονότα πού περιγράφει.

Περιεχόμενο: Στό α' κεφάλαιο ἀναφέρει ὁ Λουκάς τό σκοπό γιά τόν ὁποῖο γράφει τό βιβλίο. Στό β' κεφάλαιο ἐξιστορεῖ τά τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί στή συνέχεια τή ζωή τῶν πρώτων χριστιανῶν, τή δράση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τοῦ Ἰωάννη. Τό ε' κεφάλαιο ἀναφέρεται στήν κοινότητα τῶν χριστιανῶν, σέ θαύματα τῶν Ἀποστόλων, στή φυλάκιση καί θαυμαστή διάσωση τοῦ Πέτρου. Στά στ' καί ζ' κεφάλαια ἡ ἐκλογή τῶν ἑπτὰ διακόνων καί ὁ λιθοβολισμός τοῦ Στεφάνου. Στό η' ἡ διασπορά τῶν χριστιανῶν καί ὁ εὐαγγελισμός τῶν Σαμαρειτῶν. Ἀπό τό θ' κεφάλαιο ἐξιστορεῖται ἡ κλήση τοῦ ἀποστόλου Παύλου, συνεχίζεται ἡ δράση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί ὁ εὐαγγελισμός τῶν ἐθνῶν. Στό ιβ' ὁ διωγμός

τοῦ Πέτρου ἀπό τόν Ἡρώδη καί ὁ θάνατος τοῦ Ἡρώδη. Ἀπό τό ιγ' κεφάλαιο καί μέχρι τέλους τοῦ βιβλίου ἐξιστοροῦνται τά τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἱ περιοδεῖες του καί ἡ φυλάκισή του στήν Καισάρεια καί Ρώμη.

ἀναφέρεται στό τέλος τοῦ κόσμου. Στό δεύτερο (γ' 1–15) δίνει συμβουλές καί μάάλιστα περί τῶν μή ἐργαζομένων. Οἱ στίχοι γ' 16–18 ἀποτελοῦν τόν ἐπίλογο τῆς ἐπιστολῆς.

ΟΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Τρεῖς ἀπό τίς ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἱ δύο πρός Τιμόθεον καί ἡ πρός Τίτον ὀνομάζονται Ποιμαντικές ἐπιστολές, καί τοῦτο διότι μέ αὐτές δίνει ὁδηγίες στόν Τιμόθεο, Ἐπίσκοπο Ἐφέσου καί στόν Τίτο, Ἐπίσκοπο Κρήτης, γιά τήν ἄσκηση τῶν ποιμαντικῶν καθηκόντων, τά ὅποια εἶχαν σάν Ἐπίσκοποι.

Ἡ Α' πρός Τιμόθεον ἐπιστολή

Μαρτυρίες γιά τό συγγραφέα: Ἡ ἐπιστολή ἀρχίζει μέ τίς λέξεις «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἐπιταγήν Θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν... Τιμοθέω γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει», πού δηλώνει ποιός ἔγραψε καί γιά ποιόν ἔγραψε τήν ἐπιστολή. Ἐκτός αὐτοῦ ὅλο τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς μαρτυρεῖ τήν ταυτότητα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Πρόσωπα, ζητήματα, λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἱ προτροπές καί συμβουλές πού δίνει στόν Τιμόθεο, εἶναι παρόμοιες μέ αὐτές τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Ἐπίσης ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζει τήν ἐπιστολή, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται καί σέ ὅλες τίς παλαιές Λατινικές καί Συριακές μεταφράσεις τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὁ Τιμόθεος: Ὁ Τιμόθεος γεννήθηκε στά Λύστρα τῆς Λυκαονίας. Ὁ πατέρας του ἦταν Ἕλληνας καί ἡ μητέρα του Ἰουδαία. Ὁ Τιμόθεος ἀπό μικρό παιδί κατηχήθηκε στή χριστιανική ἀλήθεια ἀπό τή μητέρα του Εὐνίκη, πού εἶχε γίνει χριστιανή, ἀλλά καί ἀπό τή γιαγιά του Λωῖδα (Β' Τιμ. α' 5 καί Β' Τιμ. γ' 15). Ὅταν ἀργότερα ἄκουσε ὁ ἴδιος τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου γιγαντῶθηκε ἡ πίστη του καί ἔγινε πιστός ἀκόλουθος καί πολύτιμος συνεργάτης του.

Τόν Τιμόθεο συναντοῦμε μαζί μέ τόν ἀπόστολο Παῦλο στήν Τρωάδα, τούς Φιλίππους, τή Βέρροια, τή Θεσσαλονίκη, τήν Ἀθήνα, τήν Κόρινθο. Κατά τήν Γ' Ἀποστολική περιοδεία τούς βρισκομε στήν Ἐφεσο, τήν Ἑλλάδα καί τά Ἱεροσόλυμα, ὅπου συλλαμβάνεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Στό ταξίδι πρός τή Ρώμη καί τό ναύαγιο δέν ἀναφέρεται ὁ Τιμόθεος, ἀλλ' ὅταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔφθασε στή Ρώμη ἦλθε ἐκεῖ καί ὁ Τιμόθεος.

Πολλές ἀποστολές εἶχε ἀναθέσει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στόν Τιμόθεο, πού τίς ἔφερε εἰς πέρας μέ ἐπιτυχία, ἀλλά ἡ κυριώτερη

φαίνεται ὅτι ἦταν ἡ διοργάνωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου καί ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ἐκεῖ αἰρετικῶν. Ἡ παράδοση λέγει ὅτι ὁ Τιμόθεος, σάν ἐπίσκοπος Ἐφέσου, υπέστη μαρτυρικό θάνατο ἐπὶ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ τό ἔτος 96 μ.Χ.

Ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς: Νωρίς ἐμφανίσθηκαν αἰρετικοί στήν Ἐφεσο. Ὁ Ὑμέναιος, ὁ Ἀλέξανδρος καί ὁ Φιλητός (Α' Τιμ. α' 20), τῶν ὁποίων ἡ αἰρετική διδασκαλία χαρακτηρίζεται σάν βλασφημία κατά τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀκριβῶς γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν αἰρετικῶν αὐτῶν ἄφησε στήν Ἐφεσο ὁ Παῦλος τόν Τιμόθεο. Ἐμαθε φαίνεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι ὁ Τιμόθεος συναντοῦσε δυσκολίες στό ἔργο του, ἴσως καί ὁ ἴδιος νά τοῦ τό ἔγραψε, καί γράφει τότε ὁ ἀπόστολος Παῦλος τήν ἐπιστολή αὐτή, γιά νά τόν ἐνθαρρύνει, νά τοῦ δώσει σχετικές ὁδηγίες (Α' Τιμ. α' 3, γ' 14, δ' 12-16, ε' 23) καί νά ὑποσχεθεῖ ὅτι καί ἐκεῖνος θά ἐρχότανε στήν Ἐφεσο.

Γενικώτερα ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς φαίνεται καί στά ἐπόμενα χωρία: Α' Τιμ. α' 19-20, Β' Τιμ. β' 17, δ' 14-15, Πράξεων κ' 29-30.

Πότε καί ποῦ γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τήν Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή περὶ τό 67 μ.Χ., ἀλλά δέν εἶναι γνωστό ποῦ βρισκόταν τότε.

Περιεχόμενο: Μετά τήν εἰσαγωγή (α' 1-2) ἀκολουθοῦν δύο μέρη. Στό πρῶτο (α' 3 - γ' 16) ἐντοπίζονται ὀρισμένα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία καί δίνονται σχετικές ὁδηγίες γιά τήν ἀντιμετώπισή τους. Στό δεύτερο (δ' 1 - στ' 21) γράφει τί πρέπει νά ἔχει ὑπ' ὄψη του ὁ προϊστάμενος τῆς Ἐκκλησίας, Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος, καί πῶς νά ἐργάζεται γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν αἰρετικῶν καί γενικώτερα τῶν ὑποχρεώσεών του. Τό τμήμα στ' 3-21 ἀποτελεῖται ἀπό συμπεράσματα ὑπό τύπον ἐπιλόγου.

Ἡ Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή

Μαρτυρίες γιά τό συγγραφέα: Ἡ Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή ἀρχίζει μέ τίς λέξεις «Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διά θελήματος Θεοῦ... Τιμοθέω ἀγαπητῶ τέκνω...», πού δηλώνουν τό συγγραφέα καί τόν παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς. Καί βέβαια δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τήν ἐπιστολή. Ὅλα ὁμιλοῦν καί μαρτυροῦν τήν ταυτότητα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Καί ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας αὐτό πιστεύει καί μᾶς παρέδωσε.

Ὁ παραλήπτης: Εἶναι βέβαια ὁ Τιμόθεος, ἐπίσκοπος Ἐφέσου, γιά τόν ὁποῖο γράψαμε σχετικά στήν Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή.

Ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς: Ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς φαίνεται ἀπό τό περιεχόμενό της. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος βρίσκεται στίς φυλακές τῆς Ρώμης γιά δεύτερη φορά. Ἐνῶ οἱ ἄλλες ἐπιστολές, πού ἔγραψε ἀπό τίς φυλακές, φανέρωναν τήν αἰσιοδοξία του, σ' αὐτή τήν ἐπιστολή, πού ἡ κατάσταση εἶχε ἐπιδεινωθεῖ, λόγω τοῦ ἐπί Νέρωνος διωγμοῦ, ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει, βέβαιος ὅτι πλησιάζει ὁ καιρός τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου πού περιμένει ὅπωςδήποτε (Β' Τιμ. δ' 6-8).

Δέν ἔχει κανέναν κοντά του, ἐκτός ἀπό τό Λουκά. Ἐνας λόγος, γιά τόν ὁποῖο γράφει τήν ἐπιστολή, εἶναι νά καλέσει κοντά του τόν Τιμόθεο. Εἶναι ὁ πιστότερος συνεργάτης του μέ τόν ὁποῖο τόν συνδέουν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ἀγῶνες γιά τήν ἐξάπλωση τοῦ κηρύγματος τοῦ Χριστοῦ καί τή διοργάνωση τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἐκφράσεις του, φανερόνουν τή μεγάλη ἐπιθυμία του νά δεῖ τόν Τιμόθεο. Γράφει «σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με ταχέως» (δ' 9) ἢ «σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν» (δ' 21), νά τοῦ δώσει τίς ἀπαραίτητες ὁδηγίες γιά τή συνέχιση τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου, ἀλλά καί γιά νά τοῦ φέροι ἕνα χονδρό ἔνδυμα, γιατί μέσα στή φυλακή εἶχε ὑγρασία καί ψύχος. Ἄλλος λόγος ἦταν νά στηρίξει τόν Τιμόθεο στόν ἀγῶνα του ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, πού εἶχε στήν

Ἐφεσο καί τοῦ δίνει συγκινητικές πατρικές συμβουλές, ὅπως βλέπομε στά χωρία Β' Τιμ. α' 8, 14, β' 3-15, γ' 14.

Ποῦ καί πότε γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Τή Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή ἔγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος στίς φυλακές τῆς Ρώμης, λίγο πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του, τό 68 μ.Χ. Αὐτή εἶναι ἡ τελευταία ἐπιστολή του.

Περιεχόμενο: Οἱ στίχοι α' 1-2 ἀποτελοῦν τήν εἰσαγωγή. Ἀκολουθοῦν δύο μέρη. Στό πρῶτο (α' 3-β' 13), παρακαλεῖ τόν Τιμόθεο νά συνεχίσει μέ θερμό ζήλο τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καί τόν ἐνθαρρύνει σ' αὐτό. Στό δεύτερο (β' 14-δ' 8), ἐφιστᾷ τήν προσοχή τοῦ Τιμοθέου ἐναντι τῶν ψευδοδιδασκάλων, ἀλλά καί τῶν ἄλλων χριστιανῶν, προλέγει μελλοντικούς κινδύνους τῆς Ἐκκλησίας καί ἐπανερχεται σέ θερμές πατρικές συστάσεις. Οἱ στίχοι δ' 9-22 ἀποτελοῦν τόν ἐπίλογο.

Ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολή

Μαρτυρίες γιά τό συγγραφέα: Ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολή ἀρχίζει μέ τίς λέξεις «Παῦλος δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δέ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ... Τίτω γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινήν πίστιν...», πού μαρτυροῦν τό συγγραφέα καί τόν παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς.

Τόσο τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς, πού ἀναφέρεται στήν προσωπική ζωή τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί στούς συνεργάτες του, καί στά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία, ὅσο καί ἡ παράδοση μαρτυροῦν, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τήν πρός Τίτον ἐπιστολή.

Ὁ Τίτος: Ὁ Τίτος κατά πᾶσαν πιθανότητα γεννήθηκε στήν Ἀντιόχεια (Γαλ. β' 3). Ἄκουσε καί πίστεψε στό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἦταν ἐξ Ἐθνῶν χριστιανός. Συνόδευσε τόν Παῦλο καί τό Βαρνάβα ἀπό τήν Ἀντιόχεια στά Ἱεροσόλυμα, ὅταν ἔγινε ἐκεῖ, κατά τό 51 μ.Χ., ἡ σύνοδος τῶν Ἀποστόλων. Τόν Τίτο ἔστειλε ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν Κόρινθο νά ὀργανώσει τόν ἔρανο (λογία) γιά τούς χριστιανούς τῆς Παλαιστίνης (Β' Κορ. η' 6, ιβ' 18). Γιά δεύτερη δέ φορά, ὅταν ἔφερε ἀπό τήν Κόρινθο εἰδήσεις, ἔπειτα ἀπό τήν Α' πρός Κορινθίους ἐπιστολή, τήν ὁποία ἴσως αὐτός μετέφερε. Καί τρίτη φορά ἔρχεται στήν Κόρινθο (Β' Κορ. η' 6, 16–30). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκφράζεται μέ ἐνθουσιασμό γιά τό ἔργο τοῦ Τίτου (Β' Κορ. η' 16–17). Πολύ πιθανό νά τόν ἔστειλε καί στούς Γαλάτες, ὅπως φαίνεται στήν πρός Γαλάτας ἐπιστολή (β' 23). Ὁ Τίτος συνοδεύει τόν ἀπόστολο Παῦλο κατά τήν Δ' Ἀποστολική περιοδεία (ἀφοῦ ἐπέστρεψε ἀπό τήν Ἰσπανία) στήν Κρήτη, ὅπου καί

τοποθετεῖται ἐκεῖ Ἐπίσκοπος. Τέλος, ὁ Τίτος βρίσκεται μέ τόν ἀπόστολο Παῦλο στή Ρώμη, ἀπ' τήν ὁποία καί πάλι τόν ἀποστέλλει στή Δαλματία (Β' Τιμ. δ' 10). Κατά τήν παράδοση ὁ Τίτος ἐπέστρεψε ἀπό τή Δαλματία στήν Κρήτη, ὅπου καί «ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ πλήρης ἡμερῶν».

Ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς: Ὁ σκοπός φαίνεται ἀπό τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς. Ἡ Κρήτη δέχθηκε μέ χαρά τό λόγο τοῦ Θεοῦ καί ἰδρύθηκαν ἐκεῖ πολλές Ἐκκλησίες (Τίτον α' 5). Γιά τή διοργάνωση τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἄφησε στήν Κόρινθο ὁ ἀπόστολος Παῦλος τόν Τίτο. Δέν ἄργησαν ὅμως νά φανοῦν καί ἐκεῖ δυσκολίες (α' 12 – β' 15) ἀπό ἰουδαῖζοντες ψευδοδιδασκάλους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος πού ἔμαθε, ἴσως, καί ἀπό τόν Τίτο, γιά τά ζητήματα πού ἀπασχολοῦσαν τήν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἔγραψε τήν πρός Τίτον ἐπιστολή, τήν ὁποία ἀπέστειλε μέ τό φίλο καί συνεργάτη του Ἀπολλῶ καί τό νομικό Ζηνᾶ, πού πῆγαιναν στήν Κρήτη, γιά νά ἐνθαρρύνει τόν Τίτο καί νά δώσει σ' αὐτόν ἀπαραίτητες ὁδηγίες.

Πότε καί πού γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Ὁ χρόνος καί ὁ τόπος πού γράφηκε ἡ πρός Τίτον ἐπιστολή εἶναι δύσκολο νά καθοριστοῦν. Πιστεύεται, βάσει σοβαρῶν λόγων, ὅτι γράφηκε λίγους μήνες μετά τήν Α' πρός Τιμόθεον τό 67 μ.Χ.

Περιεχόμενο: Μετά τούς στίχους α' 1-4, πού ἀποτελοῦν τήν εἰσαγωγή, ἀκολουθοῦν δύο μέρη. Στό πρῶτο (α' 5-16), ὁ ἀπόστολος Παῦλος δίνει ὁδηγίες στόν Τίτο γιά τόν τρόπο ἐκλογῆς καί ἐγκαταστάσεως τῶν Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας καί τόν τρόπο ἀντιμετώπισεως τῶν αἰρετικῶν. Στό δεύτερο (β' 1 - γ' 11) δίνει ὁδηγίες σχετικές μέ τό κήρυγμα καί τή συμπεριφορά τοῦ Τίτου πρός διάφορες τάξεις πιστῶν. Οἱ στίχοι γ' 12-15 ἀποτελοῦν τόν ἐπίλογο.

Ἡ πρός Φιλήμονα ἐπιστολή

Μαρτυρίες γιά τό συγγραφέα: Ἡ ἐπιστολή ἀρχίζει μέ τίς λέξεις «Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καί Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καί συνεργῷ ἡμῶν». Ἐτσι μαθαίνομε ποιός ἔγραψε τήν ἐπιστολή καί γιά ποιόν τήν ἔγραψε. Ὅτι μόνο ὁ ἀπόστολος Παῦλος θά μπορούσε νά γράψει τήν ἐπιστολή αὐτή στό Φιλήμονα δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἡ τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων, ἡ λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως, ἡ ἀδελφική καί πατρική ἀγάπη, πού ξεχωρίζουν στίς γραμμές τῆς ἐπιστολῆς, εἶναι τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ ἀλήθεια τῆς διηγήσεως ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τήν πρός Κολοσσαεῖς ἐπιστολή, στήν ὁποία συναντοῦμε τά ἴδια πρόσωπα. Ἡ ἐπιστολή εἶναι γνωστή σάν ἐπιστολή τοῦ Παύλου σ'

ἄλλους τούς ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς, ἀναφέρεται καί στόν Κανόνα τοῦ Muratori.

Ποιός ἦταν ὁ Φιλήμων: Ὁ Φιλήμων, πρός τόν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολή, ἦταν κάτοικος τῶν Κολοσσῶν. Ἄκουσε τό κήρυγμα τοῦ Παύλου ἀρχικά στήν Ἐφεσο (Φιλ. 19). Στό σπίτι του γινόταν ἡ συγκέντρωση τῶν χριστιανῶν. Ἡ σύζυγός του Ἀπφία καί ὁ γιός του Ἄρχιππος ἦταν καί αὐτοί θερμοί χριστιανοί. Ὁ Φιλήμων φαίνεται νά ἦταν πλούσιος καί εἶχε καί δούλους στήν ὑπηρεσία του. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τοῦ γράφει ὅτι, ὅταν ἐπισκεφθεῖ τίς Κολοσσαῖς, θέλει νά φιλοξενηθεῖ στό σπίτι του. Τόν ὀνομάζει ἀγαπητό καί συνεργό, φαίνεται δέ ὅτι οἱ σχέσεις τους ἦταν ἀδελφικές καί ἐγκάρδιες. Ἄλλά καί ὁ γιός του ὁ Ἄρχιππος φαίνεται ὅτι εἶχε ἀξίωμα στήν Ἐκκλησία τῶν Κολοσσῶν.

Ὁ σκοπός τῆς ἐπιστολῆς: Ὁ Φιλήμων εἶχε κάποιο δούλο, τόν Ὀνήσιμο. Ὁ Ὀνήσιμος κάνοντας, ἴσως, κατάχρηση τῆς καλοσύνης τοῦ κυρίου του, ἔκλεψε κάτι ἀπό τό ἀφεντικό του καί δραπέτευσε. Ἦλθε στή Ρώμη, ὅπου κατέφευγαν συνήθως οἱ δραπέτες καί κακοποιοί. Ἐκεῖ ἔμαθε ὅτι βρισκόταν στίς φυλάκες ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἴσως ἡ ἀνάγκη τόν ἔκανε νά συναντήσῃ τό γνωστό ἀπό τό

σπίτι τοῦ ἀφεντικοῦ του Παῦλο, γιά τήν καλοσύνη τοῦ ὁποίου δέν εἶχε ἀμφιβολία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τόν δέχθηκε μέ πολλή ἀγάπη καί φρόντισε νά τόν εὐεργετήσει μέ τή μεγαλύτερη εὐεργεσία, πού θά μπορούσε νά φαντασθεῖ κανεῖς, τοῦ ἔδωσε τή χριστιανική πίστη, τόν βάπτισε καί ὀνομάζει τώρα τόν Ὀνήσιμο «Τέκνον του ὄν ἐγέννησεν ἐν τοῖς δεσμοῖς του». Μετά τήν πρώτη αὐτή εὐεργεσία ἔρχεται ἡ δεύτερη. Ἀναλαμβάνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά τόν συμφιλιώσει μέ τό Φιλήμονα. Ἡ ἐπιστροφή του στό σπίτι τοῦ κυρίου του ἐπιβαλλόταν σάν ἐπανόρθωση τοῦ κακοῦ πού διέπραξε καί, ὅπως γράφει τώρα ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ζητᾶ ἀπό τό Φιλήμονα νά τόν δεχθεῖ, ὄχι πιά σάν δοῦλο, ἀλλά σάν ἀδελφό του χριστιανό. Εἶναι ἀδύνατο νά ἀποδώσουμε μέ δικές μας λέξεις τήν τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπως ἐμφανίζονται στήν ἐπιστολή αὐτή. Μόνο ἡ μελέτη τῆς ἐπιστολῆς θά μεταφέρει στίς ψυχές τῶν χριστιανῶν τίς λεπτές αὐτές συγκινήσεις, ἀπό τίς ὁποῖες πλημμυρίζει ἡ ψυχή τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ὁ Ὀνήσιμος ἐπέστρεψε μέ τήν ἐπιστολή αὐτή στόν κύριό του. Ὑπάρχει πληροφορία ὅτι ἀργότερα ὁ Ὀνήσιμος ἔγινε ἐπίσκοπος στή Βέρροια καί πέθανε μέ μαρτυρικό θάνατο στή Ρώμη. Ἡ Ἐκκλησία γιορτάζει τή μνήμη

τῶν ἁγίων Φιλήμονος, Ἀπφίας, Ἀρχίππου καί Ὀνησίμου στίς 22 Νοεμβρίου.

Πότε καί πού γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τήν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή στή Ρώμη κατά τήν πρώτη φυλάκιση του, μεταξύ τῶν ἐτῶν 61–63 μ.Χ., ὅπως φανερώνουν τά χωρία: Ἐφεσ. γ' 1, δ' 1, σ' 19–20, Φιλιπ. α' 7, 12, 13, 14, 17, Κολοσ. δ' 1, 3, 4, 18, Φιλημ. α' 1, Πράξ. κη' 16.

Περιεχόμενο: Τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς ἀναφέρθηκε ἤδη στό σκοπό γιά τόν ὁποῖο στάλθηκε.

* * *

Ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή

Ποιός ἔγραψε τήν ἐπιστολή: Ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή εἶναι ἡ δεκάτη τετάρτη καί τελευταία στή σειρά τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Στήν ἀρχή τῆς ἐπιστολῆς δέν ὑπάρχει ἡ συνηθισμένη στίς ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου φράση «Παῦλος ἀπόστολος» ἢ «Παῦλος δοῦλος Θεοῦ», μέ τήν ὁποία πιστοποιοῦσε ὅτι ἐκεῖνος ἔγραψε καί στέλνει τήν ἐπιστολή. Ἐπίσης, ἂν καί τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς εἶναι κατά πάντα ὁμοιο καί σύμφωνο μέ τή διδασκαλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὑπάρχει κάποια διαφορά στό ὕφος καί τήν ἔκφραση. Στήν πρὸς

Ἑβραίους τό ὕφος εἶναι περισσότερο ρητορικό. Ἔτσι νωρίς διατυπώθηκαν ἀμφιβολίες στό ἄν ἔγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος τήν πρός Ἑβραίους ἐπιστολή.

Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Ἀλεξανδρείας δέχονταν ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τήν ἐπιστολή. Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Δύσεως ἦταν ἐπιφυλακτικές, ἄν καί δέν μπορούσαν νά ποῦν ποιός ἄλλος θά μπορούσε νά τήν γράψει. Στήν Ἀφρική ἐξέφρασαν τή γνώμη ὅτι, ἴσως ὁ Βαρνάβας, πού τόν συνόδευε, νά ἔγραψε τήν ἐπιστολή καί γιά τοῦτο ἐκθέτει τίς ιδέες καί τή διδασκαλία τοῦ Παύλου, ἀλλά γράφει μέ τό δικό του ὕφος.

Σημαντική εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ὁριγένη πού γράφει: «Τά μέν νοήματα τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰσίν, ἡ δέ φράσις καί ἡ σύνθεσις ἀπομνημονεύσαντος τινός τά εἰρημένα ὑπό τοῦ διδασκάλου. Εἴ τις οὖν Ἐκκλησία ἔχει ταύτην τήν ἐπιστολήν ὡς Παύλου, αὕτη εὐδοκιμείτω καί ἐπί τούτῳ, οὐ γάρ εἰκῆ οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες ὡς Παύλου παραδεδώκασι, τίς δέ ὁ γράψας τήν ἐπιστολήν, τό μέν ἀληθές Θεός οἶδεν».

Σύμφωνα, λοιπόν, μέ τήν παράδοση, κατά τήν ὁποία «ἀρχαῖοι ἄνδρες ὡς Παύλου παραδεδώκασι», καί ἐφ' ὅσον ἐκφράζει ἡ ἐπιστολή ἀκριβῶς τίς ιδέες καί τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἡ Ἐκκλησία ἀνέκαθεν

κατέταξε τήν πρός Ἑβραίους ἐπιστολή μετά τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τά 27 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἀλλά καί στήν περίπτωση πού δέν ἔγραψε ὁ ἴδιος τήν ἐπιστολή, ἀλλά ἓνας ἀπό τοὺς ἀκολούθους καί συνεργάτες του, ἡ ἐπιστολή καί πάλι χαρακτηρίζεται ὡς ἀποστολική, ἀφοῦ μάλιστα ὅταν γράφηκε ζοῦσε ἀκόμα ὁ Τιμόθεος (Ἑβρ. ιγ' 23), τόν ὁποῖο ὀνομάζει ἀδελφό, καί ὡς ἀποστολική εἶναι θεόπνευστη καί ἔχει τή θέση της στόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Σέ ποιούς ἀπευθύνεται: Ἀπευθύνεται πρός χριστιανούς ἐξ Ἑβραίων, πιθανῶς τῶν Ἱεροσολύμων, ἢ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὅτι ἀπευθύνεται πρός ἐξ Ἑβραίων χριστιανούς, φαίνεται ἀπό τό ὅτι λεπτομερῶς ἀναφέρεται στή λατρεία, τίς τελετές, τίς θυσίες, τήν ἱερωσύνη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στήν ἱστορία τῶν Ἰσραηλιτῶν καί στά θέματα τῆς πίστεως τῶν Πατέρων τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ.

Σκοπός τῆς ἐπιστολῆς: Σκοπός τῆς ἐπιστολῆς εἶναι νά θερμάνει τήν πίστη τῶν χριστιανῶν πλέον Ἰουδαίων, ὑπενθυμίζοντας σ' αὐτούς τά κατορθώματα τῆς πίστεως, ὅπως ἐμφανίζονται στήν Παλαιά Διαθήκη, ἀλλά καί συγκρίνοντας αὐτά, καί τή λατρεία γενικά,

πρός τὰ ἀσυγκρίτως ἀνώτερα καί πνευματικότερα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐτσι συγκρίνει τό Μωσαϊκό Νόμο μέ τό Νόμο τοῦ Εὐαγγελίου, τήν παλαιά λατρεία μέ τήν πνευματική λατρεία τοῦ Χριστοῦ, τίς παλαιές θυσίες μέ τή μοναδική σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου.

Πότε καί ποῦ γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Δέν εἶναι γνωστό ποῦ γράφηκε ἡ ἐπιστολή. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Τιμόθεος εἶχε βγεῖ ἀπό τή φυλακή καί ζοῦσε ἀκόμα. Ἐτσι μπορούμε νά δεχθοῦμε ὅτι ἡ ἐπιστολή γράφηκε λίγο πρό τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων, γύρω στό 70 μ.Χ.

Περιεχόμενο: Στό πρώτο μέρος (α' 1-18) ἀντιπαραβάλλεται ἡ Καινή Διαθήκη πρός τήν Παλαιά, ἡ ἱερωσύνη τῆς Καινῆς πρός τήν ἱερωσύνη τῆς Παλαιᾶς καί ἐμφανίζεται ἡ ἀσύγκριτη ἀνωτερότητα τῆς Καινῆς. Στό δεύτερο μέρος (ι' 19 - ιγ' 23) προτρέπει τοὺς χριστιανούς στήν πίστη, δίνοντας παραδείγματα πίστεως, καί τονίζει τὰ καθήκοντα καί τίς ὑποχρεώσεις τῶν χριστιανῶν. Οἱ στίχοι ιγ' 18-25 ἀποτελοῦν τόν ἐπίλογο τῆς ἐπιστολῆς.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

α/α	Ο ΤΙΤΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΕΙ ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ	ΤΟΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΕΙ
1	Πρός Ρωμαίους	Κόρινθος	60	16
2	Πρός Κορινθίους Α'	Ἐφεσος	54	16
3	Πρός Κορινθίους Β'	Μακεδονία	55	13
4	Πρός Γαλάτας	Ἐφεσος	52	6
5	Πρός Ἐφεσίους	Ρώμη	62	6
6	Πρός Φιλιππησίους	Ρώμη	62	4
7	Πρός Κολοσσαεῖς	Ρώμη	63	4
8	Πρός Θεσσαλονικεῖς Α'	Κόρινθος	52	5
9	Πρός Θεσσαλονικεῖς Β'	Κόρινθος	53	3
10	Πρός Τιμόθεον Α'	ἀγνωστο	67	6
11	Πρός Τιμόθεον Β'	Ρώμη	68	4
12	Πρός Τίτον	ἀγνωστος	67	3
13	Πρός Φιλιμόνα	Ρώμη	61-63	1
14	Πρός Ἐβραίους	ἀγνωστος	ἀγνωστος	13

ὅτι στήν Ἀντιόχεια εἶχαν ἐμφανισθεῖ αἰρετικοί, οἱ ὅποιοι μάλιστα συνόδευαν τή διδασκαλία τους μέ πράξεις ἀκολασίας. Ὁ Ἰούδας γράφει τήν ἐπιστολή αὐτή γιά νά δώσει τίς πατρικές του συμβουλές στούς χριστιανούς καί νά τούς ἐνθαρρύνει γά ἀντιμετωπίζουσαν τούς αἰρετικούς.

Πότε καί ποῦ γράφηκε ἡ ἐπιστολή: Κατά πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ἰούδας ἔγραψε τήν ἐπιστολή στά Ἱεροσόλυμα, μεταξύ τῶν ἐτῶν 65 – 75 μ.Χ.

Περιεχόμενο: Μετά τήν εἰσαγωγή (στίχ. 1–3), στούς στίχους 4–16 κάνει λόγο γιά τούς αἰρετικούς καί τήν ἀνήθικη ζωή τους. Στούς στίχους 17–23 ἐφιστᾷ τήν προσοχή τῶν πιστῶν ἔναντι τῶν ψευδοδιδασκάλων. Στούς στίχους 24–25 καταλήγει σέ δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

3. ΤΟ ΠΡΟΦΗΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου

Μαρτυρίες γιά τό συγγραφέα: Ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκαλύψεως, σέ τέσσερα σημεία τοῦ βιβλίου του, ὀνομάζει τόν ἑαυτό του Ἰωάννη (α' 1, 4, 9 – κβ' 8). Ὅλη ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων χρόνων γνωρίζει τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη ὡς συγγραφέα τῆς Ἀποκαλύψεως. Πατέρες καί ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς τῶν πρώτων χρόνων, ὅπως ὁ Ἰουστίνος, ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Ὠριγένης, ὁ Ἰππόλυτος, ὁ Μελίτων Σάρδεων καί ἄλλοι, γνωρίζουν ὡς συγγραφέα τῆς Ἀποκαλύψεως τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη καί τόν ἀποκαλοῦν συγκεκριμένα: «ἓνα τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ», «τόν τοῦ Ζεββεδαίου Ἰωάννην», «μακάριον Ἰωάννην Ἀπόστολον καί μαθητήν τοῦ Κυρίου». Ἐπίσης τόν Ἰωάννη, ὡς συγγραφέα τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀναφέρει κι ὁ Κανόνας τοῦ Muratori.

Στά νεώτερα χρόνια, ὀρισμένες διαφορές ποῦ παρατηρήθηκαν, ὡς πρός τό ὕφος καί τή μορφή τοῦ κειμένου, μεταξύ Εὐαγγελίου καί

Ἀποκαλύψεως, ὀφείλονται, τόσο στή διαφορά τῶν συνθηκῶν πού γράφηκαν τά βιβλία αὐτά, ὅσο καί στό περιεχόμενό τους. Πρέπει νά λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι βιβλίο προφητικό καί ἔχει κάτι τό ιδιαίτερο καί ἀκατάληπτο. Παρ' ὅλα αὐτά σήμερα ἀναγνωρίζεται ἀπό ὅλους ἡ γνησιότητα τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ὁ προφητικός χαρακτήρας τοῦ βιβλίου: Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου εἶναι τό μόνο προφητικό βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης δέν γράφει ἐδῶ αὐτά πού ἐπί τρία χρόνια ἄκουσε καί εἶδε, ἀκολουθώντας τόν Κύριο στίς περιοδεῖες του, οὔτε αὐτά πού σκέφτηκε ὁ ἴδιος, ἀλλά γράφει αὐτά πού ὁ Θεός τοῦ ἀποκάλυψε, αὐτά πού ὁ Θεός τοῦ φανέρωσε, κατά τρόπο ὑπερφυσικό, μέ ὄραμα πού εἶδε, ἐνῶ βρισκόταν στή νῆσο Πάτμο. Καί αὐτά δέν ἀποτελοῦν μιά ἀπλή διδασκαλία, ἀλλά ἀναφέρονται σέ γεγονότα πού θά ἀκολουθήσουν, σέ γεγονότα πού ἀναφέρονται στό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά ἄς ἀφήσουμε τόν ἅγιο Ἰωάννη νά μᾶς πει ἀκριβῶς τί εἶδε καί πῶς ἔλαβε τήν ἐντολή νά γράφει τήν Ἀποκάλυψη. «Ἐγώ Ἰωάννης ὁ ἀδελφός ὑμῶν καί συγκοινωνός ἐν τῇ θλίψει καί βασιλείᾳ καί ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διά τόν λόγον τοῦ

Θεοῦ καί διά τήν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν Πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ καί ἤκουσα φωνήν ὀπίσω μου μεγάλην ὡς σάλπιγγος λεγούσης, ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καί πέμψον ταῖς ἑπτὰ Ἐκκλησίαις, εἰς Ἐφεσον καί εἰς Σμύρναν καί εἰς Πέργαμον καί εἰς Θυάτειρα καί εἰς Σάρδεις καί εἰς Φιλαδέλφειαν καί εἰς Λαοδίκειαν. Καί ἐκεῖ ἐπέστρεψα βλέπειν τήν φωνήν ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ καί ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καί ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου... Καί ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρός τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός καί ἔθηκε τήν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμέ λέγων, μή φοβοῦ, ἐγώ εἰμί ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος καί ὁ ζῶν, καί ἐγενόμην νεκρός, καί ἰδοὺ ζῶν εἰμί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, καί ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καί τοῦ Ἄδου. Γράψον οὖν ἃ εἶδες καί ἃ εἰσι καί ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα...» (Ἀποκ. α' 9-19).

Τό ὅλο περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖ ἐξιστόρηση ὀραμάτων, τά ὁποῖα βλέπει ὁ ἅγιος Ἰωάννης μέ εἰκόνες ὑπερφυσικῶν ὄντων, ἐπιγείων καί ἐπουρανίων, καί γρίφους, πού κάνουν τό βιβλίο στό μεγαλύτερό του μέρος ἀκατάληπτο.

Ἀπό τά παραπάνω φαίνεται καθαρά πόσο πλανῶνται ὅσοι νομίζουν ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις ἀναφέρεται σέ γεγονότα κοσμικά, ὅπως

εἶναι ἡ τύχη διαφόρων Ἐθνῶν ἢ κρατῶν ἢ ἡ ἐπικράτηση τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολιτικοῦ ἢ κοινωνικοῦ συστήματος, καί προσπαθοῦν νά ἐρμηνεύσουν, κυρίως σέ καιρούς πολέμων καί ἄλλων δοκιμασιῶν, τά γεγονότα, σύμφωνα μέ τίς ἐθνικές τους φιλοδοξίες ἢ τίς κοινωνικές ἀντιλήψεις τους.

Ἡ Ἀποκάλυψις σάν προφητικό καί δυσνόητο βιβλίο δέν μπορεῖ νά ἐρμηνεύεται αὐθαίρετα ἀπό τόν καθένα. Εἶναι ἀπαραίτητο νά προστρέχουμε σέ βιβλία σοβαρῶν καί ὑπευθύνων προσώπων, πού προσπάθησαν νά ἐρμηνεύσουν, κατὰ τό δυνατόν, τήν Ἀποκάλυψη, ἀλλά καί πάλι πρέπει νά εἶμαστε πολύ ἐπιφυλακτικοί στό νά μορφώσουμε γνώμη καί ἀκόμη περισσότερο νά ἐπιμείνουμε σ' αὐτή.

Ὁ σκοπός τοῦ βιβλίου: Σκοπός τοῦ βιβλίου, ὅπως φαίνεται ἀρχικά ἀπό τό κείμενο, εἶναι νά ἀπευθύνει ὀρισμένες ἐντολές στίς ἐπτά κυριότερες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλά αὐτές δίνονται στά τρία πρῶτα κεφάλαια. Τά ἄλλα 18 κεφάλαια ἀφοροῦν τό μέλλον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας μέ κατάληξη τή Δευτέρα Παρουσία. Παρουσιάζοντας τή μελλοντική πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἐμφανίζει μέ ἄλλεπάλληλες εἰκόνες τήν πάλη τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, τά δεινά τά ὅποια φέρει στόν κόσμο ἡ ἁμαρτία καί ὁ διάβολος, καί καταλήγει στή

θριαμβευτική ἐπικράτηση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καί τῆ συντριβή τοῦ διαβόλου.

Σκοπός τοῦ βιβλίου εἶναι νά ἐπιστήσει τήν προσοχή τῶν πιστῶν στούς κινδύνους πού διατρέχουν στόν πόλεμο αὐτό τῶν δυνάμεων τοῦ σκοπού, νά ἀγωνίζονται, νά μένουν σταθεροί στήν πίστη τοῦ Χριστοῦ γιά νά ἀπολαύσουν πλησίον τοῦ Θεοῦ, μετά τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ἀγίων, καί τῶν ἄλλων πιστῶν καί ἐναρέτων τῆ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Πότε καί πού γράφηκε ἡ Ἀποκάλυψις: Χωρίς ἀμφιβολία ἡ Ἀποκάλυψις γράφηκε στήν Πάτμο, μέσα στό σπήλαιο, ὅπου ζοῦσε ἐξόριστος ὁ ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τόν ἐπί Δομιτιανοῦ διωγμό (α' 9) καί τό ὅποιο ἀποτελεῖ σήμερα ἕνα σεπτό προσκύνημα. Ὁ χρόνος συγγραφῆς δέν εἶναι γνωστός. Μποροῦμε ὅμως νά στηριχθοῦμε στή μαρτυρία τοῦ Εἰρηναίου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ Ἀποκάλυψις «οὐ πρό πολλοῦ χρόνου ἐγράφη ἀλλά σχεδόν ἐπί τῆς ἡμετέρας γενεᾶς πρὸς τό τέλος τῆς Δομιτιανοῦ ἀρχῆς», δηλαδή περί τό 96 μ.Χ.

Περιεχόμενο: Οἱ στίχοι α' 1-8 ἀποτελοῦν τόν πρόλογο. Ἀκολουθοῦν τρία μέρη. Τό πρῶτο (α' 9 - γ' 22) ἀναφέρεται στό παρόν, τότε, τῆς Ἐκκλησίας (ἀναφέρονται οἱ ἐπτά Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς). Τό δεύτερο (δ' 1

– ιθ' 10) ἀναφέρεται στό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξιστορεῖ τήν ἐμφάνιση διαφόρων ὄραμάτων καί προαγγέλλεται ἡ νίκη τῆς πίστεως κατά τοῦ θηρίου (τοῦ διαβόλου). Στό τρίτο μέρος (ιθ' 11 – κβ' 5) περιγράφεται ἡ Δευτέρα Παρουσία. Στόν ἐπίλογο (κβ' 6–21) πιστοποιεῖται ἡ θεία προέλευση τοῦ περιεχομένου τῆς Ἀποκαλύψεως καί ἐκφράζεται ἡ ἐπιθυμία τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἔλευση τοῦ Κυρίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
---------------	---

ΜΕΡΟΣ Α'

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Γενικά γιά τήν Ἀγία Γραφή.....	11
Ἐνα ἄρμονικό σύνολο.....	15
Παλαιά καί Καινή Διαθήκη.....	18
Ἡ Ἀγία Γραφή ἀπευθύνεται σέ ὅλους.....	19
Οἱ σοφοί ἄνθρωποι γιά τήν Ἀγία Γραφή.....	20
Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν Ἀγία Γραφή.....	25
Ἀπαραίτητη ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς.....	28
Ὁ «Κανών» τῆς Ἀγίας Γραφῆς.....	32
Ἡ διάδοση τῆς Ἀγίας Γραφῆς.....	34
Τά βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.....	37
Κατάταξη τῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς κατά τό περιεχόμενό τους.....	39

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «Διαθήκη».....	42
Σχέση Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης.....	45
Ἡ ἀσύγκριτη ἀνωτερότητα τῆς Καινῆς Διαθήκης.....	47
Ἡ θεοπνευστία τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.....	62